EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 18.10.2022.
COM(2022) 547 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU, EUROPSKOM GOSPODARSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I ODBORU REGIJA

Stanje energetske unije 2022.

(u skladu s Uredbom (EU) 2018/1999 o upravljanju energetskom unijom i djelovanjem u području klime)

1. UVOD I NAJVAŽNIJE TEME

U izvješću o stanju energetske unije pruža se pregled najnovijeg razvoja politika i opis napretka koji je na razini Unije postignut prema ispunjavanju ciljeva energetske unije, uključujući ciljeve Unije za energiju i klimu do 2030. U **izdanju izvješća za 2022. iznesen je pregled odgovora energetske politike EU-a na trenutačnu energetsku krizu** te su objašnjeni njegov opseg, očekivani učinci i usklađenost. Ovom su izvješću priloženi prijedlozi u kojima se razmatraju cijene energije i sigurnost opskrbe uoči ove zime.

Ničim izazvana i neopravdana vojna agresija Rusije na Ukrajinu poremetila je energetska tržišta, što je dovelo do nestabilnosti cijena i energetske nesigurnosti u svijetu te je utjecalo na energetski sustav EU-a. EU i njegove države članice **aktivno preoblikuju svoje energetske strategije** kako bi odražavale novu geopolitičku situaciju i odgovorile na potrebu za cjenovno pristupačnom energijom. To uključuje odlučnije mjere za povećanje opskrbe plinom iz zemalja koje su pouzdani partneri EU-a. **Rekordno visoke cijene energije** od druge polovine 2021. dodatno su se povećale zbog sukoba jer je Rusija opskrbu energijom iskoristila kao oružje, a i rekordno visoke temperature u ljetnom razdoblju snažno su utjecale na njih. Nužno je **ubrzati prelazak na čistu energiju te postići neovisnost o ruskoj energiji** što prije[1], znatno prije kraja ovog desetljeća[2].

Plan REPowerEU[3], koji je Komisija predstavila u svibnju 2022., temelji se na potpunoj provedbi europskog zelenog plana i ključan je novi element odgovora europske politike na ovu situaciju bez presedana. Taj plan, donesen uz novu Zajedničku komunikaciju o vanjskom djelovanju EU-a u području energetike[4], uključuje skup integriranih mjera za **štednju energije, diversifikaciju i sigurnost opskrbe energijom, poticanje uvođenja energije iz obnovljivih izvora i pametno kombiniranje ulaganja i reformi.** Planom REPowerEU povećane su ambicije iz paketa prijedloga **„Spremni za 55 %”** o energetskoj učinkovitosti i obnovljivim izvorima energije, koji su trenutačno u uznapredovaloj fazi pregovora o zakonodavstvu.

Prije donošenja plana REPowerEU suzakonodavci su 27. lipnja 2022. donijeli Prijedlog **uredbe o skladištenju plina**[5] te je u travnju 2022. uspostavljena **Platforma EU-a za energiju**. Ubrzo su uslijedile hitne intervencije, uključujući Komunikaciju **„Štednja plina za sigurnu zimu”**[6], **novi zakonodavni instrument** te **Europski plan za smanjenje potražnje za plinom** radi smanjenja potražnje za plinom u Europi za 15 % do sljedećeg proljeća, kao i Prijedlog **uredbe o hitnoj intervenciji za rješavanje problema visokih cijena energije**[7], koji je na političkoj razini prihvaćen na izvanrednoj sjednici Vijeća za energetiku 30. rujna. U Prilogu I. nalazi se pregled mjera poduzetih od listopada 2021. za rješavanje problema rasta cijena energije.

U izvješću o stanju energetske unije za 2022. naglašava se da će **energetska unija** pomoći u ubrzavanju provedbe europskog zelenog plana te poticanju energetske sigurnosti, cjenovne

[1] Izjava čelnika država i vlada iz Versaillesa (10. i 11. ožujka 2022.), str. 5., zaključci Europskog vijeća od 24. do 25. ožujka 2022., točka 15.
[2] Komunikacija „Plan REPowerEU” (COM(2022) 108 final – 8. ožujka 2022.), str. 2.
[3] COM(2022) 230 final.
[4] JOIN(2022) 23 final.
[5] COM(2022) 135 final.
[6] COM(2022) 360 final.
[7] COM(2022) 473 final.

pristupačnosti, uvođenja energije iz obnovljivih izvora te mjera štednje energije i energetske učinkovitosti. U njemu se razlažu i potpora koju EU pruža svojim susjedima te nova partnerstva uspostavljena kako bi se ubrzala globalna zelena i pravedna energetska tranzicija.

Komisija će uz ovo izvješće objaviti i prikaze stanja energetskog sektora za svaku državu članicu, koji pružaju sveobuhvatan pregled njihove situacije u pogledu energije. Uskoro će biti objavljeni prilozi izvješću o stanju energetske unije 2022.:

- Izvješće o subvencijama za energiju u EU-u za 2022.,
- Izvješće o djelovanju EU-a u području klime za 2022.,
- Izvješće o postizanju ciljeva u području energije iz obnovljivih izvora do 2020. za 2022.,
- Izvješće o postizanju ciljeva u području energetske učinkovitosti do 2020. za 2022.,
- Smjernice o raspodjeli troškova i koristi u prekograničnim projektima suradnje u području energije iz obnovljivih izvora,
- Izvješće o izvršenju potpora za električnu energiju iz obnovljivih izvora dodijeljenih u okviru natječajnih postupaka,
- Izvješće o napretku u području konkurentnosti tehnologija čiste energije,
- Izvješće o kakvoći goriva,
- Izvješće o funkcioniranju tržišta ugljika (ETS).

Stanje energetske unije 2022. – glavni zaključci

- ***Trenutačne visoke i nestabilne cijene energije utječu na potrošače*** *u svim državama članicama EU-a, što utječe na kućanstva s niskim dohotkom, ali i na kućanstva s nižim srednjim dohotkom, MSP-ove i industrije. U razdoblju od 2019. do 2022. udio izdataka za energiju u državama članicama EU-a*[8] *u prosjeku se povećao za više od trećine, a u nekim se zemljama gotovo udvostručio*[9]*. Prema podacima Eurostata otprilike 35 milijuna građana EU-a (približno 8 % stanovništva EU-a) nije moglo održavati svoje domove dovoljno toplima 2020. Povećanje cijena energije 2021., koje su se dodatno povećale nakon ruske invazije na Ukrajinu u veljači 2022., vjerojatno je u kombinaciji s posljedicama krize uzrokovane bolešću COVID-19 pogoršalo ionako tešku situaciju za mnoge građane EU-a.*

- ***Sve su države članice provele mjere za rješavanje problema viših cijena energije.*** *Donesene su nacionalne mjere povezane s Komisijinim* ***„Paketom mjera za djelovanje i potporu za suočavanje s rastom cijena energije”***[10] *iz listopada 2021. kako bi se spriječila kriza. Na primjer, utvrđene su regulirane cijene / socijalne tarife te su uvedeni vaučeri za energiju i privremene subvencije za privatne potrošače i poslovne potrošače (uključujući MSP-ove i industrije). Smanjenje poreza povezanih s energijom i mrežnih tarifa dodatne su ključne mjere koje države članice poduzimaju kako bi ublažile posljedice viših cijena energije na krajnjeg potrošača. U nekoliko slučajeva uvedene su subvencije za fosilna goriva, koje će vjerojatno utjecati na ciljeve i obveze EU-a.*

[8] To ne uključuje troškove goriva za prijevoz.

[9] Europska komisija (u pripremi): Izvješće o cijenama i troškovima energije 2022.

[10] COM(2021) 660 final.

- **Skladišta plina *u EU-u* sredinom listopada napunjena su više od 91 %**. *Do 5 listopada 2022. 14 država članica već je znatno premašilo cilj da do 1. studenoga 2022. postigne popunjenost od 80 %.*

- ***Udio plina iz ruskih plinovoda u uvozu EU-a smanjio se s 41 %** u 2021. **na 9 %** u rujnu 2022. Ukapljeni prirodni plin (UPP) **sad je glavni izvor opskrbe** te čini 32 % ukupnog neto uvoza plina u EU.*

- *Godine 2021. **broj subvencija za naftu, ugljen i plin neznatno se povećao**, a broj subvencija za proizvodnju električne energije iz fosilnih goriva smanjio se, pri čemu je broj subvencija za fosilna goriva općenito ostao prilično stabilan. **Broj subvencija za energiju iz obnovljivih izvora** povećao se 2020. za 7 % te **se neznatno smanjio 2021. Broj subvencija za energetsku učinkovitost** smanjio se 2020., ali **ponovno se povećao 2021**.*

- ***EU** je postigao smanjenje domaćih neto emisija stakleničkih plinova od 32 % (to ne uključuje sektor LULUCF[11]) u 2020., čime **je znatno premašio cilj smanjenja emisija za 2020.** utvrđen u sklopu Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime. Privremene procjene pokazuju da je vjerojatno da su se emisije ponovno povećale 2021., ali i dalje se smanjuju u odnosu na razine prije pandemije.*

- ***Premašeni su ciljevi EU-a u području energetske učinkovitosti i energije iz obnovljivih izvora za 2020.** Potrošnja krajnje energije (FEC) i potrošnja primarne energije (PEC) bile su 5,4 %, tj. 5,8 % niže u odnosu na ciljeve utvrđene za 2020. Udio energije iz obnovljivih izvora u bruto potrošnji krajnje energije EU-a iznosio je 22,1 %, čime je EU premašio cilj od 20 % utvrđen u Direktivi o obnovljivoj energiji iz 2009.*

- ***Povećanom upotrebom energije iz obnovljivih izvora** 2019. i 2020. **zamijenjena je potrošnja fosilnih goriva od približno 155,6 Mtoe, odnosno 164,6 Mtoe**. To odgovara uštedi **od 43,5 milijardi EUR u 2019. i 34,6 milijardi EUR u 2020. zbog izbjegavanja upotrebe fosilnih goriva** u EU-u.*

- ***EU je** od svibnja do kolovoza 2022. **proizveo rekordnih 12 % svoje električne energije iz solarne energije**, a **13 % iz energije vjetra**. Prve naznake ukazuju na to da će **2022. biti rekordna godina za europsko tržište solarne fotonaponske energije** s godišnjim povećanjem primjene na najvećim tržištima država članica EU-a od 17 % do 26 %. Međutim, **proizvodnja električne energije u hidroelektranima smanjila se s 14 % na 11 % u ljeto 2022.** u usporedbi s prethodnim godinama zbog niskih razina vode u rijekama i akumulacijama uslijed suše.*

- ***Očekuje se da će se udio obnovljivih izvora energije u kombinaciji izvora električne energije povećati s 37 % u 2021. na 69 % u 2030**. Kako bi se taj proces ubrzao, prvenstveno je potrebno riješiti problem **složenih postupaka izdavanja dozvola, probleme s mrežnom integracijom** i **teškoće u opskrbnim lancima**.*

- *EU je ostao predvodnik u istraživanju u području čiste energije i potvrdio svoj vodeći položaj u tehnologijama kao što su odobalne vjetroelektrane, a države članice stalno povećavaju javna ulaganja u istraživanje i inovacije. Međutim, potrebno je **pojačati***

[11] Korištenje zemljišta, prenamjena zemljišta i šumarstvo.

javna i privatna ulaganja u istraživanje i inovacije *te* ***aktivnosti proširenja i primjene*** *kako bi se ojačala konkurentnost EU-a.*

- ***Na razini EU-a i na nacionalnoj razini postoji znatno više mogućnosti financiranja za europski lanac vrijednosti vodika****. U okviru mehanizma za važne projekte od zajedničkog europskog interesa odobrena su javna ulaganja u lanac vrijednosti vodika od 10,6 milijardi EUR kao poticaj za privlačenje privatnog ulaganja u sektoru vodika. U okviru Mehanizma za oporavak i otpornost bit će dostupno približno 10,6 milijardi EUR za potporu projektima u području vodika. Proizvođači elektrolizera u Europi obvezali su se* ***udeseterostručiti svoje kapacitete za proizvodnju elektrolizera****:* ***na 17,5 GW do 2025.***

- ***Države članice provode mjere za povećanje energetske učinkovitosti u svim sektorima.*** *U industriji poduzeća su sad u nekim slučajevima obvezna primijeniti preporuke iz energetskog pregleda ako je razdoblje povrata kraće od pet godina. Mjerama za iskorištavanje otpadne topline stvara se znatan potencijal za uštedu. Države članice provode mjere energetske obnove, uključujući programe namijenjene za socijalno stanovanje i suzbijanje energetskog siromaštva, obnovu javnih zgrada, posebice škola, sveučilišta i infrastrukture za zdravstvenu skrb.*

2. POBOLJŠANJE ENERGETSKE SIGURNOSTI, DIVERSIFIKACIJA I UBRZANJE EUROPSKOG ZELENOG PLANA

Godine 2022. cijene plina i električne energije dosegle su najvišu razinu u povijesti. Tijekom protekle godine cijene električne energije u Europi brzo su narasle na razinu znatno višu nego posljednjih desetljeća. Ta je dinamika u osnovi povezana s visokom cijenom plina, koja povećava cijenu električne energije proizvedene u plinskim elektranama. **Cijene su počele brzo rasti tijekom druge polovine 2021.,** nakon što je svjetsko gospodarstvo oživjelo zbog ublažavanja ograničenja uvedenih zbog pandemije bolesti COVID-19. Ruska invazija na Ukrajinu pogoršala je tu situaciju.

Istodobno je razina **proizvodnje električne energije u EU-u bila niža u odnosu na uobičajene razine**. Zbog **rekordnih temperatura ovog ljeta** povećala se potražnja za energijom za hlađenje, a proizvodnja električne energije bila je pod dodatnim pritiskom zbog suša (otežana proizvodnja hidroelektrične energije) i visokih temperatura vode (otežana proizvodnja nuklearne energije). **Ekstremni vremenski uvjeti i njihove posljedice na vodne resurse stoga su pridonijeli manjku energije i visokim cijenama energije**, što predstavlja opterećenje za potrošače, poduzeća i industriju te usporava gospodarski oporavak. Dodatan pritisak potražnje na cijene energije i hrane pojačava **globalne inflacijske pritiske, zbog čega se smanjuje kupovna moć kućanstava** i gospodarstva.

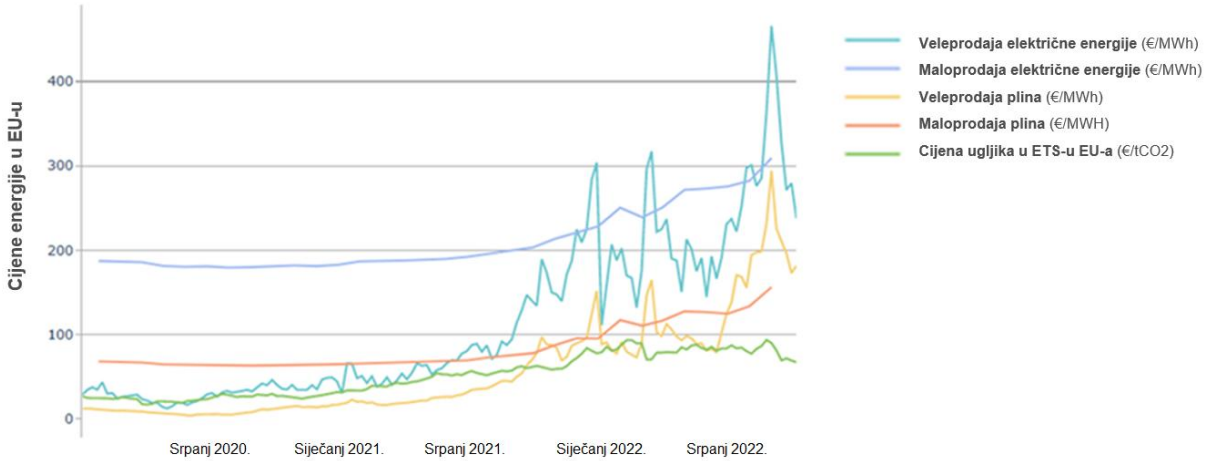

Slika 1. Veleprodajne i maloprodajne cijene plina i električne energije te cijene ugljika u EU-u. Izvori: Platts, VaasaETT

Komisijin Prijedlog **uredbe o hitnoj intervenciji za rješavanje problema visokih cijena energije** od 14. rujna u rekordnom je roku prihvaćen na političkoj razini, suglasnošću Vijeća za energetiku 30. rujna. U njemu su utvrđeni **cilj za ukupno smanjenje potražnje za električnom energijom** od svih potrošača usmjerenom na smanjenje potražnje u vrijeme kad su cijene najviše, **ograničenje prihoda za inframarginalne tehnologije** i **doprinos solidarnosti na prekomjernu dobit** ostvarenu u aktivnostima u sektorima nafte, plina, ugljena i rafinerija. Takve bi **prihode** prikupljale države članice te bi ih se **preusmjerilo na potrošače energije**, posebno na **ranjiva kućanstva, teško pogođena poduzeća**, uključujući MSP-ove, i **energetski intenzivne industrije**. Njime je ujedno proširen paket mjera za djelovanje i potporu za suočavanje s rastom cijena energije, koji je na raspolaganju državama članicama radi pružanja pomoći potrošačima kako bi se omogućile regulirane cijene električne energije niže od stvarne cijene te kako bi se reguliranim cijenama obuhvatila i mala i srednja poduzeća.

Oslanjajući se na te mjere za smanjivanje cijena električne energije Komisija je 18. listopada predložila paket mjera za **ublažavanje rasta cijena prirodnog plina i jačanje solidarnosti među državama članicama**. Komisija je predložila uvođenje zakonodavnih alata EU-a za **zajedničku nabavu plina**, osiguravanja protoka plina gdje je potrebno te jačanje EU-ovih kapaciteta za brzi odgovor u slučaju nužde uspostavljanjem **zadanih pravila za sporazume o bilateralnoj solidarnosti** za one države članice koje ih još nisu sklopile. Kako bi se ublažio rast cijena plina, ACER bi dobio zadaću izrade **novih komplementarnih referentnih vrijednosti za nabavu UPP-a**. Štoviše, kao odgovor na trenutačnu krizu opskrbe energijom Komisija predlaže uvođenje mehanizma **za ograničavanje cijena na glavnoj europskoj burzi plina,** TTF-u, koji bi se aktivirao prema potrebi.

Komisija pomno prati napredak u **procjenama primjerenosti koje se trenutačno provode i koje bi trebale pružiti pregled konkretnih rizika ove zime** te o njemu raspravlja s državama članicama. Te se procjene temelje na najnovijim mjerama i stanju izvora proizvodnje tijekom zime te na mjerama potrebnima za otklanjanje konkretnih rizika. Takve bi mjere trebale omogućiti potpuno poštovanje unutarnjeg tržišta jer je prekogranična trgovina bitan element unutarnjeg tržišta, ali i ključan čimbenik europske solidarnosti u pogledu električne energije i plina. Stoga svako neopravdano ograničenje može ugroziti sigurnost opskrbe država članica, regija i EU-a električnom energijom.

2.1. OPSKRBA ENERGIJOM

Od početka ruske invazije na Ukrajinu Rusija manipulira opskrbom plinom kako bi narušila solidarnost i energetsku sigurnost EU-a. Općenito, 13 država članica izravno je pogođeno djelomičnim ili potpunim **smanjenjem opskrbe**[12], a **pet država članica** (Bugarska, Poljska, Litva, Latvija i Finska) **više ne dobivaju plin iz Rusije**. **Gazprom je** do početka rujna **postupno smanjivao protok plina** Sjevernim tokom 1 i u konačnici ga u potpunosti obustavio, a nedavni incidenti u vezi sa Sjevernim tokom 1 i 2 bili su još jedno upozorenje da EU mora ojačati sigurnost opskrbe i povećati mjere pripravnosti na rješavanje mogućih ozbiljnih poremećaja. Energetski sustav EU-a snažan je, među ostalim i u pogledu hibridnih prijetnji. Međutim, uz to što moramo osigurati sigurnu opskrbu energijom, moramo nastaviti rad na zaštiti ključne infrastrukture i kibersigurnosti. Stalne manipulacije **opskrbom plina** u EU-u dovele su do znatnog smanjenja ruskog udjela u našem uvozu plinovodima. Iako je u 2021. 41 % opskrbe EU-a plinom pristizalo iz Rusije, **uvoz plina iz ruskih plinovoda smanjio se na 9 % u rujnu 2022**.

Provedbom plana REPowerEU i vanjske energetske strategije EU-a stalno smanjenje ruske opskrbe od početka rata nadoknađeno je povećanjem opskrbe alternativnim plinom zahvaljujući uspješnom radu na uključivanju međunarodnih partnera. Od siječnja do srpnja neruske isporuke ukapljenog prirodnog plina (UPP) povećale su se za 19 bcm, a isporuke plinovodima za 14 bcm. **UPP je sad glavni izvor opskrbe EU-a i čini 32 % ukupnog neto uvoza plina**. Norveška i SAD glavni su dobavljači za EU.

Komisija je odlučila djelovati i u pogledu glavnog elementa pripravnosti za zimu: **skladišta plina**. U Uredbi o skladištenju plina utvrđen je cilj da do studenoga 2022. skladišta plina budu popunjena barem 80 %. **Skladišta plina u EU-u sredinom listopada napunjena su više od 91 %**, a 14 država članica već je do 5. listopada 2022. premašilo cilj popunjenosti od 80 %. Sve države članice ispunjavaju svoje ciljeve u pogledu skladištenja, a Komisija nastavlja svoj rad na provedbi Uredbe kako bi državama članicama omogućila da ih postignu bez teškoća.

Na opskrbu električnom energijom u EU-u utjecali su i drugi poremećaji. EU je od svibnja do kolovoza 2022. proizveo rekordnih 12 % svoje električne energije iz **solarne energije** te 13 % iz **energije vjetra**, međutim, udio **hidroenergije**[13] smanjio se s 14 % na 11 % u odnosu na prethodne godine zbog niskog vodostaja u nekoliko rijeka i rezervoara, povezanog s ljetnim sušama.

Godine 2020. u **nuklearnim** elektranama proizvedeno je približno 24,6 %[14] ukupne električne energije proizvedene u EU-u. Međutim, **nuklearne elektrane u EU-u zastarjele su i dok se ne pokrenu nova ulaganja, njihova ukupna proizvodnja privremeno će se smanjiti do kraja desetljeća**[15]**.** Suše i visoke temperature dovele su do nedostatka vode za hlađenje nuklearnih elektrana te niskog vodostaja, koji je otežao proizvodnju i transport nuklearnog goriva. Zbog toga je 2022. proizvodnja smanjena.

---

[12] BG, PL, DE, FI, DK, NL, IT, FR, AT, CZ, SK, LV – i Litva (LT), koja je sama odlučila prekinuti sav uvoz iz Rusije.

[13] U okviru usluga praćenja klimatskih promjena (C3S) u sklopu programa Copernicus sektor energije iz obnovljivih izvora podupire se pružanjem proizvoda posebno namijenjenih za proizvodnju u solarnim fotonaponskim elektranama, vjetroelektranama i hidroelektranama u gotovo stvarnom vremenu (povijesne projekcije i projekcije u gotovo stvarnom vremenu u različitim scenarijima).

[14] Najnoviji podaci Eurostata: Statistika o nuklearnoj energiji – objašnjenje statističkih podataka (europa.eu).

[15] Predviđa se da će udio nuklearne energije u bruto proizvodnji električne energije do 2030. iznositi 16 % (prema modelu primijenjenom u izradi paketa „Spremni za 55 %"), a u proizvodnji električne energije do 2050. 15 % (Komunikacija „Čist planet za sve" i plan za postizanje klimatskog cilja).

Od ožujka 2022. uočeni su sve veće pomanjkanje, pa čak i nestašica nekih ključnih naftnih derivata (ponajviše dizela, mlaznog goriva i loživog ulja), **uglavnom zbog sve veće potražnje** i samosankcioniranja operatera iz EU-a uslijed iščekivanja mjera na razini EU-a. Ta se situacija tijekom ljeta pogoršala zbog **incidenata u nekim rafinerijama u EU-u te zbog nekih logističkih teškoća** uzrokovanih niskim vodostajem rijeka Rajne i Dunava, koje su ključni plovni putovi za prijevoz goriva. To je potaknulo neke države članice da **puste u promet zalihe nafte za slučaj nužde** kako bi nadoknadile nestašicu naftnih derivata. Komisija kontinuirano prati razvoj događaja u bliskoj suradnji s državama članicama i Europskom skupinom za koordinaciju nafte.

2.2. DIVERSIFIKACIJA OPSKRBE ENERGIJOM U EU-U

EU kao najveći uvoznik prirodnog plina na svijetu ima opsežnu strategiju **diversifikacije izvora i pravaca uvoza prirodnog plina**. Ona uključuje povezivanje EU-a s novim izvorima opskrbe, primjerice preko **južnog plinskog koridora** i novih izvora UPP-a na području Sredozemlja. Diversifikacija je nedavno ubrzana, primjerice upotrebom **baltičkog plinovoda** putem transeuropske energetske mreže, koja je otvorena 28. rujna 2022. Baltički plinovod pospješuje diversifikaciju opskrbe plinom u srednjoistočnoj Europi i baltičkim državama jer je njime otvorena novi uvozni pravac iz Sjevernog mora u EU. Omogućit će uvoz do 10 milijardi bcm plina godišnje iz Norveške u Poljsku i prijevoz 3 milijarde bcm plina iz Poljske u Dansku. Nedavno je, 1. listopada, svečano otvoren i grčko-bugarski spojni vod, koji je ključan čimbenik promjene u strategiji diversifikacije i otpornosti.

Suočene s trenutačnim pritiskom u pogledu opskrbe energijom Komisija i države članice uspostavile su **Platformu EU-a za energiju** kao **dobrovoljni mehanizam koordinacije namijenjen za pružanje potpore pri kupnji plina, UPP-a i vodika** i pružanje pomoći u diversifikaciji opskrbe plinom. Platforma EU-a za energiju temelji se na trima stupovima: objedinjavanje potražnje za plinom radi zajedničke kupnje, optimizacija upotrebe infrastrukture u EU-u radi pružanja potpore pri promjeni modela protoka i koordinirano uključivanje međunarodnih partnera.

Ta je platforma ubrzala sklapanje **sporazuma s pouzdanim i vjerodostojnim energetskim partnerima** radi diversifikacije i osiguravanja opskrbe energijom u EU-u u kratkoročnom i srednjoročnom razdoblju. U Kairu je 15. lipnja 2022. sklopljen trilateralni sporazum između **EU-a, Egipta i Izraela** kako bi se omogućio izvoz plina iz Izraela u EU preko egipatskih terminala UPP-a. **EU i Azerbajdžan** potpisali su 18. srpnja 2022. Memorandum o razumijevanju o strateškom partnerstvu u području energetike. Taj novi Memorandum o razumijevanju omogućit će udvostručivanje kapaciteta južnog plinskog koridora na najmanje 20 milijardi kubičnih metara godišnje od 2027. u skladu s planom REPowerEU te će se njime istodobno i dalje osiguravati privlačni i stabilni uvjeti za opskrbu EU-a prirodnim plinom na temelju dugotrajnog energetskog partnerstva između EU-a i Azerbajdžana. Osim toga, EU je intenzivirao dijalog o povećanju opskrbe plinom sa svojim pouzdanim partnerima, među ostalim sa SAD-om, Norveškom i Alžirom. Ujedno je intenzivirao razgovore s Kanadom o mogućoj opskrbi u srednjoročnom razdoblju.

U svojem neposrednom **susjedstvu** EU je poduzeo hrabar i jedinstven korak pružanja potpore za hitno usklađivanje ukrajinske i moldovske elektroenergetske mreže s kontinentalnom europskom elektroenergetskom mrežom, što je omogućilo očuvanje stabilnosti mreže i stvaranje uvjeta za uzajamno korisnu trgovinu električnom energijom.

Budući da su za uspjeh tog mehanizma ključni doprinosi poduzeća na tržištu plina, Komisija **uspostavlja** i **Industrijsku savjetodavnu skupinu[16].** Ta će skupina savjetovati Komisiju o praktičnoj provedbi zajedničke nabave i tehničkim specifikacijama za zajedničku nabavu u skladu s potrebama industrije. Razmatrat će mehanizme kao što je zajednička javna nabava i uspostavu zajedničkih pothvata za nabavu plina.

Suradnja s industrijom već donosi rezultate. Na primjer, službenim pokretanjem **industrijskog partnerstva za biometan (BIP)** postignuta je važna prekretnica za provedbu akcijskog plana REPowerEU u pogledu **biometana**. Akcijskim planom olakšat će se postizanje cilja da se do 2030. u EU-u godišnje proizvode 35 bcm održivog biometana. Industrijsko partnerstvo za biometan poduprijet će njegovu provedbu uspostavom nekoliko radnih skupina sastavljenih od stručnjaka iz industrije, javnih tijela primarnog sektora, akademske zajednice i civilnog društva.

Nadalje, **u okviru Platforme za energiju uspostavljeno je pet regionalnih skupina**, koje uključuju Komisiju, države članice i utvrđene zemlje Energetske zajednice. Time će se omogućiti bolje razumijevanje potencijalne potražnje za plinom, što će biti temelj za program zajedničke nabave nakon što se uspostavi.

Uz diversifikaciju pravaca treba provesti i diversifikaciju izvora energije, primjerice poticanjem upotrebe energije iz obnovljivih izvora, ubrzavanjem uvođenja vodika proizvedenog iz obnovljivih izvora, povećanjem proizvodnje održivog biometana, smanjenjem potrošnje fosilnih goriva u industrijskom sektoru i sektoru prometa u kojima je teško smanjiti emisije stakleničkih plinova i ubrzavanjem izdavanja dozvola i inovacija.

Kad je riječ o **upotrebi domaćih izvora**, godine 2021.[17] zabilježen je rekord od 36 GW novougrađenih kapaciteta za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Povećanom upotrebom **energije iz obnovljivih izvora EU je** 2019. i 2020. **zamijenio potrošnju fosilnih goriva od približno 155,6 Mtoe odnosno 164,6 Mtoe** u odnosu na razinu upotrebe energije iz obnovljivih izvora u 2005. To odgovara uštedi **od 43,5 milijardi EUR** u 2019. **i 34,6 milijardi EUR** u 2020. u cijelom EU-u zbog izbjegavanja upotrebe fosilnih goriva[18]. Uštede fosilnih goriva zbog primjene energije iz obnovljivih izvora, koje bi se značajno povećale ispunjavanjem predloženog cilja da do 2030. udio energije iz obnovljivih izvora iznosi 45 %, omogućile bi EU-u da do 2027. postupno postigne potpunu neovisnost o fosilnim gorivima iz Rusije.

Plan REPowerEU bio je znatan poticaj za napredne politike EU-a o primjeni energije iz obnovljivih izvora, što je omogućilo golemo povećanje primjene energije iz obnovljivih izvora i u svim sektorima krajnje potrošnje. Prve naznake ukazuju na to da će **2022. biti rekordna godina za europsko tržište solarne fotonaponske energije** s godišnjim povećanjem primjene na najvećim tržištima država članica EU-a od 17 % do 26 %[19]. Općenito **se očekuje da će se udio energije iz obnovljivih izvora u proizvodnji električne energije povećati s 37 % u 2021.[20] na 69 % u 2030.**

S pomoću **akceleratora vodika** predloženog u akcijskom planu REPowerEU Komisija je dostavila procjenu o potrebi za ulaganjima i dodatnim troškovima, uz posebnu usmjerenost

[16] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=hr&groupID=3865

[17] https://www.iea.org/news/renewable-power-is-set-to-break-another-global-record-in-2022-despite-headwinds-from-higher-costs-and-supply-chain-bottlenecks

[18] https://www.eurobserv-er.org/pdf/20th-annual-overview-barometer/

[19] *Global Market Outlook For Solar Power 2022-2026 - SolarPower Europe* (Izgledi za solarnu energiju na globalnom tržištu u razdoblju 2022.–2026. – SolarPower Europe).

[20] *European Electricity Review 2022* (Pregled europskog elektroenergetskog sektora 2022.) | Ember (ember-climate.org).

na zamjenu upotrebe prirodnog plina. Predsjednica Komisije u svojem govoru o stanju Unije pred Europskim parlamentom u rujnu najavila je uspostavu **Europske banke vodika**. Bankom vodika nastoji se povećati zasad nišno tržište vodika ubrzavanjem proizvodnje i upotrebe vodika dobivenog iz obnovljivih izvora te povezivanjem tih procesa koordiniranim razvojem potrebne infrastrukture.

Kad je riječ o doprinosu **nuklearne energije** sigurnosti opskrbe električnom energijom u nadolazećim godinama, države članice trebaju donijeti pravodobne odluke u vezi s ulaganjima u dugoročni rad postojećih nuklearnih elektrana i odgovarajućim poboljšanjima sigurnosti i učinkovitosti, među ostalim u okviru mjera prilagodbe klimatskim promjenama. Nadalje, kako bi se nekim državama članicama[21] pomoglo u **ublažavanju rizika** povezanih sa **sigurnošću opskrbe ruskim nuklearnim gorivom i uslugama u pogledu nuklearnog gorivnog ciklusa** te s opremom i tehnologijom, Komisija i Agencija za opskrbu Euratoma (ESA) u suradnji s državama članicama i njihovim tijelima intenzivnije rade na osiguravanju opskrbe alternativnim gorivom iz EU-a i zemalja koje su pouzdani međunarodni partneri.

2.3. POTRAŽNJA ZA ENERGIJOM

Poboljšanje energetske učinkovitosti i smanjenje potražnje za energijom ključno je za zaštitu od potencijalnih poremećaja u opskrbi te za ublažavanje njihovih posljedica i smanjenje njihovih troškova. To često može biti najjeftiniji, najsigurniji i najčišći način smanjenja naše ovisnosti o uvozu fosilnih goriva iz Rusije, čime se istodobno doprinosi smanjenju emisija stakleničkih plinova i onečišćujućih tvari i borbi protiv klimatskih promjena.

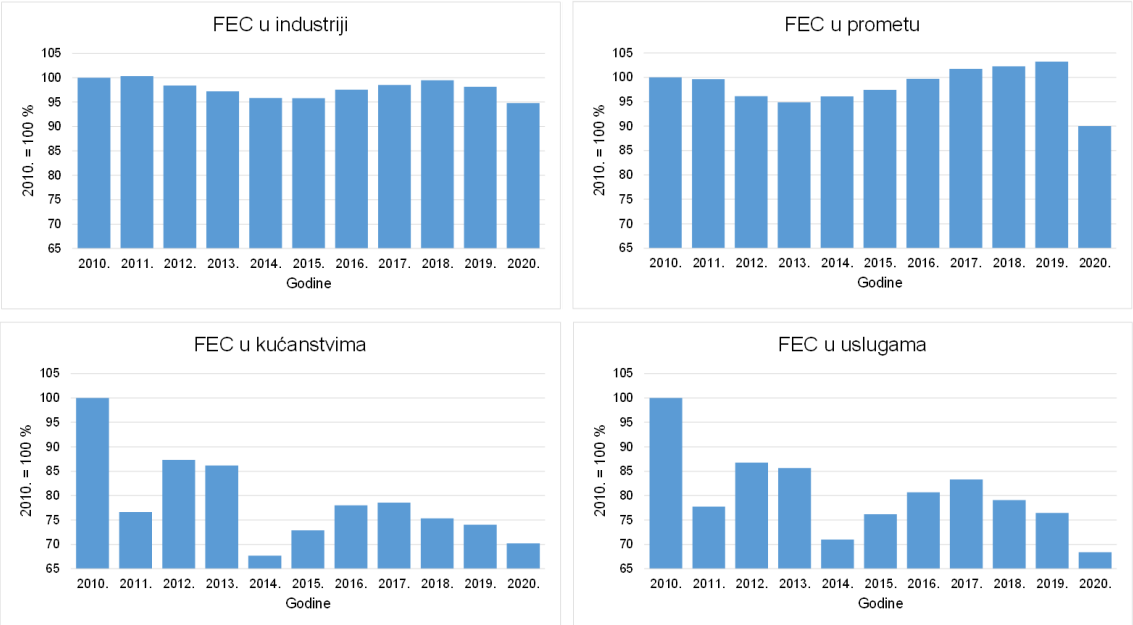

Slika 2.: Smanjenje potrošnje krajnje energije u industriji, prometu, kućanstvima i uslugama. Izvor: Eurostat, 2022.[22]

[21] Od 13 država članica EU-a koje proizvode nuklearnu energiju njih četiri u potpunosti, a jedna djelomično ovise o opskrbi ruskim nuklearnim gorivom. Neke od tih zemalja posebno su ranjive jer nuklearna energija čini velik udio u njihovoj proizvodnji električne energije (do 53,8 %), a u velikoj su mjeri ovisne i o drugim ruskim izvorima energije (plin, nafta).

[22] Grafikoni za kućanstva i usluge ispravljeni su kako bi se u obzir uzeli klimatski uvjeti. Klimatski korekcijski faktor dobiva se dijeljenjem stupanj-dana grijanja (HDD) izmjerenih svake godine s prosječnim HDD-om u razdoblju 1980.–2004.

Komisija je u svibnju 2022. predložila niz inicijativa, počevši od **plana EU-a „Štednja energije”**, kako bi državama članicama pružila smjernice za oblikovanje najboljih prilagođenih mjera za smanjenje potrošnje energije. Komisija je u srpnju 2022. predložila i **novi zakonodavni alat** te **Europski plan za smanjenje potražnje za plinom** kako bi se upotreba plina u Europi smanjila za 15 % do sljedećeg proljeća, a Vijeće je 5. kolovoza 2022. donijelo Uredbu o smanjenju potražnje za plinom[23]. Države članice sad provode mjere za smanjenje potražnje, a one će biti uključene u **ažurirane nacionalne planove za hitne situacije krajem listopada 2022**.

U skladu s ciljevima iz plana REPowerEU i paketa **„Štednja plina za sigurnu zimu” većina država članica donijela je mjere za** kratkoročno **poticanje štednje energije** u zgradama, industriji i prometu. Mnoge su države članice uvele komunikacijske kampanje. **Nekoliko država članica provelo je mjere za određivanje maksimalne temperature grijanja i minimalne temperature hlađenja** u određenim kategorijama zgrada te preporuke o smanjenju ograničenja brzine na autocestama. Neke **države članice ujedno su donijele sveobuhvatnije i strukturne mjere**, koje će imati učinak već ove zime, **i to jačanjem postojećih propisa ili dopunjavanjem postojećih programa potpore** za zgrade, industriju i promet.

Osim toga, **Komisija je predložila da se ciljevi EU-a za energetsku učinkovitost do 2030. povećaju na 13 % kako bi se povećala privatna financijska sredstva za energetsku učinkovitost**. Pokrenut će 2023. i Europsku koaliciju za financiranje energetske učinkovitosti na visokoj razini s financijskim sektorom.

Uz plan REPowerEU Komisija je u okviru revizije Direktive o energetskim svojstvima zgrada (EPBD), koja je u tijeku, predložila i da se **osigura da se sve nove zgrade projektiraju tako da se optimizira njihov potencijal za proizvodnju solarne energije**. Cilj te revizije postići je **potpunu dekarbonizaciju europskog fonda zgrada do 2050.**, utvrditi minimalne standarde energetskih svojstava radi poticanja energetski učinkovite obnove zgrada, povećati stopu obnove do 2030., postupno ukinuti sustave grijanja koji se temelje na fosilnim gorivima i maksimalno iskoristiti potencijal za proizvodnju solarne energije u zgradama. Takve će mjere biti važne za ranjiva kućanstva, posebno u kontekstu trenutačno visokih cijena energije.

Plan rada za ekološki dizajn i označivanje energetske učinkovitosti[24] uglavnom je usmjeren na preispitivanje i ažuriranje postojećih propisa o proizvodima povezanima s energijom, **pri čemu su uređaji za grijanje i hlađenje prioritet**. Istodobno je u tijeku ambiciozna revizija Direktive o ekološkom dizajnu[25].

2.4. PRAVEDNA TRANZICIJA, CJENOVNA PRISTUPAČNOST I ODRŽIVOST

Pravedna tranzicija i cjenovna pristupačnost

Okvir politike za podupiranje pravedne energetske i klimatske tranzicije usmjeren je na regije, sektore i poduzeća koji imaju visoke emisije stakleničkih plinova ili su u velikoj mjeri ovisni o vađenju krutih fosilnih goriva. **Sektori ugljena, treseta i naftnog škriljevca te regije s visokim emisijama ugljika koje su najviše pogođene prelaskom na klimatsku neutralnost mogu dobiti financijska sredstva iz Mehanizma za pravednu tranziciju**.

[23] https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/08/05/council-adopts-regulation-on-reducing-gas-demand-by-15-this-winter/
[24] C/2022/2026, SL C 182, 4.5.2022., str. 1.–12.
[25] https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-ecodesign-sustainable-products-regulation_hr

Komisija planira do kraja 2022. donijeti sve teritorijalne planove za pravednu tranziciju i podupire sve regije u okviru platforme za pravednu tranziciju i inicijative za rudarske regije u tranziciji. Preporuka Vijeća o osiguravanju poštene tranzicije prema klimatskoj neutralnosti, donesena 16. lipnja 2022., pruža dodatan zajednički okvir za sveobuhvatne i usklađene politike zapošljavanja, politike o vještinama i socijalne politike kako bi se osiguralo da nitko ne bude zapostavljen, u skladu s europskim stupom socijalnih prava.

Posljedice visokih i nestabilnih cijena energije na potrošače, MSP-ove i industrije u svim državama članicama EU-a **vrlo su zabrinjavajuće**. U razdoblju od 2019. do 2022. udio izdataka za energiju u državama članicama EU-a[26] u prosjeku se povećao za više od trećine, a u nekim se zemljama gotovo udvostručio[27]. **Postoji rizik da veća skupina kućanstava** ne bi mogla plaćati svoje račune za električnu energiju, pri čemu bi bila pogođena kućanstva s niskim dohotkom, ali i kućanstva s nižim srednjim dohotkom, a potencijalno i ostala kućanstva u nekim državama članicama. Godine 2020. otprilike 35 milijuna građana EU-a (približno 8 % stanovništva EU-a) nije moglo održavati svoje domove dovoljno toplima, a sad postoji rizik od pogoršanja takvog energetskog siromaštva. Stoga je sad postalo još hitnije da države članice riješe problem neposrednih i temeljnih uzroka energetskog siromaštva kombiniranjem ciljanih hitnih mjera i dugoročnih djelovanja, kao što su mjere energetske učinkovitosti, te ublažavanjem svih mogućih negativnih učinaka klimatske i energetske politike. Komisija je u svibnju 2022. uspostavila Koordinacijsku skupinu[28] za energetsko siromaštvo i ugrožene potrošače, koja će državama članicama pomoći u razmjeni iskustava u rješavanju problema energetskog siromaštva.

Nadalje, visoke cijene energije uz kućanstva utječu neravnomjerno i na poduzeća i industriju te stvaraju znatne probleme u pogledu cjenovne pristupačnosti energije za neka poduzeća i sektore. U skladu s planom REPowerEU izmjenom **Privremenog okvira za mjere državne potpore u kriznim situacijama** pruža se mogućnost dodjele potpore za zamjenu goriva. Točnije, privremeni okvir za krizne situacije proširen je kako bi se uključilo mjere za ubrzavanje uvođenja energije iz obnovljivih izvora i olakšavanje dekarbonizacije industrijskih postupaka. Mjere za olakšavanje dekarbonizacije industrijskih postupaka podrazumijevaju da države članice mogu podupirati ulaganja u industriju, postupno ukinuti upotrebu fosilnih goriva i stvarati manje nestabilno poslovno okruženje elektrifikacijom, energetskom učinkovitošću i prelaskom na upotrebu energije iz obnovljivih izvora i vodika proizvedenog upotrebom električne energije.

Države članice uvele su širok raspon **mjera potpore**, uključujući mjere koje se temelje na paketu mjera za djelovanje i potporu za suočavanje s rastom cijena energije. Među ostalim, države članice osigurale su izravnu dohodovnu potporu, smanjenje poreza i nameta i rabata na račune za energiju te mjere za potporu energetskoj učinkovitosti i proizvodnji energije iz obnovljivih izvora na licu mjesta. Države članice intervenirale su i u maloprodajne cijene električne energije i plina. **Komisija je** u okviru Komunikacije „Plan REPowerEU" iz ožujka 2022.[29] za opskrbu električnom energijom **pružila smjernice o interveniranju države u određivanje cijena** tako što je osigurala da tijekom ove trenutačne krize pogoduju potrošačima i dugoročno povećaju tržišno natjecanje u korist potrošača. Osim toga, kako je utvrđeno u Komunikaciji o kratkoročnim intervencijama na tržištu električne energije i dugoročnim poboljšanjima modela tržišta električne energije, Komisija je predstavila zakon

[26] To ne uključuje troškove goriva za prijevoz.
[27] Izvješće Europske komisije o cijenama i troškovima energije 2022. (u pripremi).
[28] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=hr&groupID=3849
[29] COM(2022) 108 final.

kojim se za MSP-ove i kućanstva omogućuju regulirane maloprodajne cijene niže od stvarne cijene. To je na političkoj razini dogovoreno na izvanrednom sastanku Vijeća za energetiku održanom 30. rujna.

Kad je riječ o **međunarodnom angažmanu i vanjskom radu**, EU je postigao važan napredak u provedbi globalne obveze u pogledu emisija metana i partnerstva za pravednu energetsku tranziciju s Južnom Afrikom, u skladu s najavama na konferenciji COP26.

Održivost
Daljnje **smanjenje onečišćenja zraka** nužno je kako bi se ostvarile ambicije utvrđene u Akcijskom planu za nultu stopu onečišćenja i kako bi se smanjio broj slučajeva preuranjene smrti povezanih s onečišćenjem zraka. **Plan REPowerEU** te ažurirani **nacionalni energetski i klimatski planovi pružaju mogućnost za daljnje smanjenje emisija onečišćujućih tvari** daljnjim poboljšanjem energetske učinkovitosti i prelaskom na energiju iz negorivih obnovljivih izvora, posebice solarnu energiju i energiju vjetra. Istodobno diversifikacija opskrbe i izvora energije, čak i samo na privremenoj osnovi, uključuje rizike povezane s većim oslanjanjem na ugljen i bioenergiju, što bi dovelo do većeg onečišćenja zraka.

Ukupan učinak na kvalitetu zraka vjerojatno će se razlikovati ovisno o geografskom području, a to će se razmotriti u **trećem izvješću o izgledima za čisti zrak**[30] u okviru šireg **izvješća o praćenju i projekcijama nulte stope onečišćenja**. Takva analiza može pomoći u usmjeravanju država članica u njihovim izborima u okviru provedbe kako se ispunjavanjem kratkoročnih potreba ne bi narušili dugoročni ciljevi javnog zdravstva.

U tijeku je rad na reviziji **direktiva o kvaliteti okolnog zraka** kako bi se europske standarde kvalitete zraka bolje uskladilo s revidiranim smjernicama o kvaliteti zraka koje je Svjetska zdravstvena organizacija donijela 2021. i očekuje se da će zakonodavni prijedlog biti donesen do kraja godine. Time će se dodatno poboljšati kvaliteta zraka u cijelom EU-u, a bliska koordinacija među različitim područjima politike bit će potrebnija nego ikad kako bi se osiguralo međusobno osnaživanje različitih politika.

Prelazak s tehnologija parnih turbina na proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, odnosno solarne energije i energije vjetra, smanjit će ukupnu potrošnju slatke vode, međutim, povećat će se potreba za svježom vodom zbog pojačanog uvođenja proizvodnje vodika iz obnovljivih izvora, posebno na lokalnoj razini. Stoga je pri razmatranju lokacije za uvođenje dodatnih kapaciteta elektrolizera važno poštovati okvir za djelovanje u području vodne politike.

3. NAPREDAK ENERGETSKE UNIJE – PREGLED SVIH DIMENZIJA ENERGETSKE I KLIMATSKE POLITIKE

3.1. Dekarbonizacija i emisije stakleničkih plinova

Najnovija izvješća Međuvladinog panela o klimatskim promjenama (IPCC) potvrđuju da je potrebno poduzeti brze i transformativne mjere na globalnoj razini ako želimo ispuniti ciljeve Pariškog sporazuma i spriječiti opasne klimatske promjene. EU se čvrsto obvezao ograničiti globalno zagrijavanje i utvrđuje konkretne politike u skladu s ciljevima za 2030. i ciljem postizanja klimatske neutralnosti do 2050. EU je uspostavio i mehanizme financiranja kako bi osigurao održivu, socijalno pravednu i troškovno učinkovitu tranziciju te je donio ambicioznu strategiju za prilagodbu klimatskim promjenama.

[30] Treba biti doneseno do kraja 2022.

EU je znatno premašio svoj cilj da do 2020. **smanji emisije stakleničkih plinova** za 20 % u odnosu na 1990.[31] Ukupne emisije stakleničkih plinova u EU-u[32], izuzev emisija iz sektora korištenja zemljišta, prenamjene zemljišta i šumarstva te uključujući emisije iz međunarodnog zrakoplovstva, smanjile su se za 32 % u odnosu na polazišnu 1990. godinu, što je smanjenje od 1,55 milijardi tona ekvivalenata ugljikova dioksida (CO_2) do 2020. Međutim, privremene procjene ukazuju na vjerojatnost ponovnog povećanja emisija stakleničkih plinova u EU-u[33] 2021. u odnosu na iznimno nisku razinu 2020.[34] uslijed oporavka gospodarstva od pandemije i iznimno visokih cijena plina, koje su uzrokovale privremeni prelazak s plina na ugljen.

Napredak u djelovanju EU-a u području klime

EU je postigao znatan napredak u provedbi **europskog zelenog plana**. Komisija je u srpnju 2021. predložila **sveobuhvatan paket zakona o klimi i energiji** (dodatno ojačan najnovijim **planom REPowerEU**), o kojem Europski parlament i Vijeće trenutačno pregovaraju, kako bi osigurala da okvir politike EU-a odgovara povećanom klimatskom cilju EU-a do 2030. Godine 2022. imenovan je **Europski znanstveni savjetodavni odbor za klimatske promjene** kako bi se pružili neovisni znanstveni savjeti o mjerama EU-a i klimatskim ciljevima. Komisija je donijela i **smjernice o prilagodbi klimatskim promjenama** te je ažurirala svoje **instrumente za bolju izradu zakonodavstva** kako bi osigurala da pri ocjenjivanju usklađenosti nacrta mjera s klimatskom neutralnošću i napretkom u prilagodbi primjenjuje isti pristup, kako je utvrđeno u Zakonu o klimi.

EU je 2022. ujedno osnažio svoje djelovanje u okviru politika u ključnim sektorima donošenjem zakonodavnog prijedloga o novoj **uredbi o F-plinovima** kako bi se postigle dodatne kumulativne uštede emisija do 2050. Do kraja 2022. trebao bi biti donesen i zakonodavni prijedlog o osnaživanju **normi za emisije CO_2 za teška teretna vozila**.

Energija iz obnovljivih izvora

Godine 2020. **udio obnovljivih izvora energije (OIE) u bruto potrošnji krajnje energije EU-a iznosio je 22,1 %, čime je EU premašio ciljanu razinu od 20 %** utvrđen za tu godinu[35]. Od 2019. do 2020. ukupan udio obnovljivih izvora energije povećao se za 2,2 postotna boda zbog niže potrošnje energije uslijed pandemije bolesti COVID-19. Udjeli obnovljivih izvora energije 2020. uvelike u se razlikovali među državama članicama. Švedska je ostvarila najveći udio 2020. (60,1 %), a slijede Finska (43,8 %) i Latvija (42,1 %). Kad se razmatraju primjena na nacionalnoj razini i trenutačno prijavljeni prijenosi statističkih podataka, sve države članice osim Francuske postigle su svoj nacionalni cilj za 2020.[36] Belgija, Irska, Luksemburg, Nizozemska i Slovenija koristile su se prijenosom statističkih podataka kako bi postigle svoj cilj za obnovljive izvore energije iz Direktive o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora.

---

[31] https://unfccc.int/sites/default/files/resource/European%20Union-BR4_C_2019_8832_and_SWD_2019_432_2.pdf

[32] Usluga praćenja stanja atmosfere u okviru programa Copernicus pruža podatke i proizvode za praćenje emisija u gotovo stvarnom vremenu, što pomaže u procjeni smanjenja emisija i napretka u postizanju ciljeva utvrđenih u uredbama EU-a i međunarodnim pravno obvezujućim instrumentima politike (Pariški sporazum).

[33] EEA će krajem listopada 2022. objaviti približne procjene emisija stakleničkih plinova za 2021., o kojima će izvijestiti u izvješću EEA-e „Trendovi i projekcije u Europi 2022." i izvješću o djelovanju u području klime.

[34] Kako je utvrđeno u inventaru stakleničkih plinova za 2022., koji je EU dostavio UNFCCC-u. Privremeni podaci objavit će se uz Izvješće o djelovanju u području klime za 2022., koje će biti objavljeno do kraja listopada 2022.

[35] Na temelju Direktive 2009/28/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora.

[36] Francuska je ostvarila udio od 19,1 % te joj je za postizanje cilja nedostajalo 3,9 postotnih bodova.

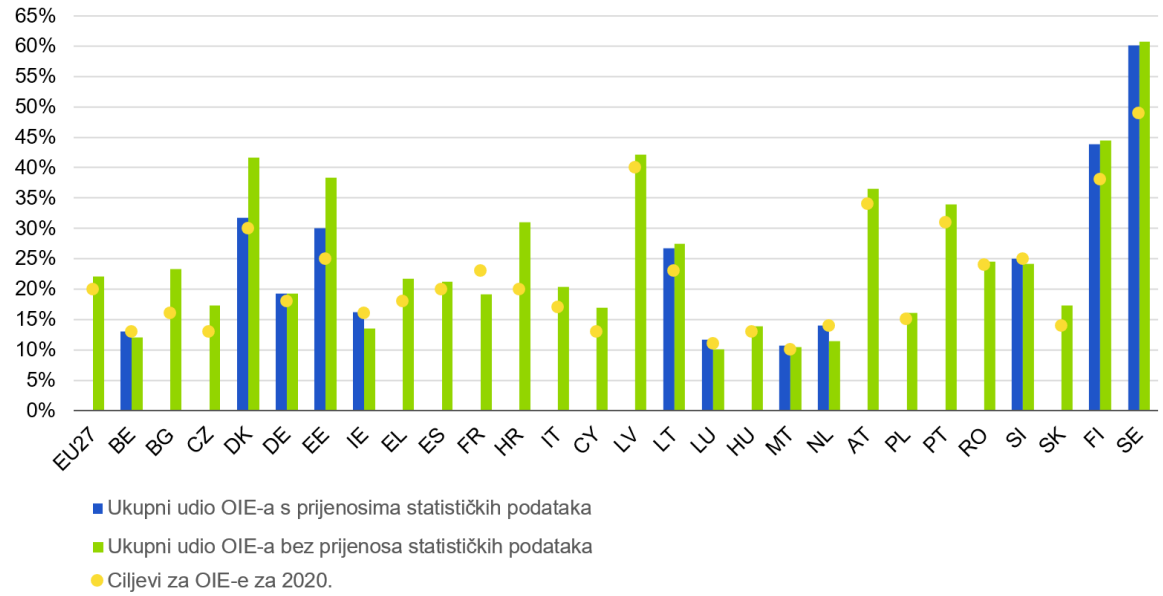

Slika 3.: Ukupni udjeli obnovljivih izvora energije s prijenosima statističkih podataka i bez njih u odnosu na ciljeve za obnovljive izvore energije za 2020. Izvor: Eurostat SHARES; Direktiva RED I

S doprinosom od 37,5 % u 2020. relativni udio obnovljivih izvora energije najveći je u **elektroenergetskom sektoru**. Udio obnovljivih izvora energije u sektoru **grijanja i hlađenja** dosegnuo je 23,1 % u 2020. U sektoru **prometa** udjeli su relativno niži i dosegnuli su 10,2 % u 2020. **Bioenergija** je i dalje glavni obnovljivi izvor energije u EU-u, s ukupnim udjelom od 58,1 % u 2020. U Europi je bioenergija i dalje uglavnom glavni obnovljivi izvor energije (približno 60 %). S obzirom na smanjenje ponora ugljika i potrebu da se očuva bioraznolikost, prijedlogom Komisije o reviziji Direktive o promicanju uporabe energije iz obnovljivih izvora u okviru paketa „Spremni za 55 %" osnažuju se kriteriji održivosti za upotrebu biomase za energiju te se države članice obvezuju na primjenu načela kaskadnog korištenja u svojim programima potpore.

U Vijeću i Europskom parlamentu trenutačno se raspravlja o prijedlogu o **povećanju ukupnog cilja za OIE na 45 %** i **ubrzanju postupaka izdavanja dozvola**. Njegovo brzo donošenje u okviru revizije Direktive RED II bilo bi ključno za poticanje daljnjeg razvoja energije iz obnovljivih izvora. Kako bi se postigao novi, veći predloženi cilj od 45 % na temelju plana REPowerEU, potrebno je veliko povećanje primjene energije iz obnovljivih izvora, gotovo trostruko veće od prosječnog godišnjeg povećanja u posljednjem desetljeću. Kad je riječ o dekarbonizaciji prometa, napredna biogoriva[37] zajedno s obnovljivim gorivima nebiološkog podrijetla mogu na održiv način doprinijeti postizanju tog cilja. **U Direktivi RED II za udio naprednih biogoriva utvrđen je cilj od 3,5 % do 2030.** Od 2016. proizvodnja u EU-u više se nego udvostručila te je 2020. iznosila 1 224 ktoe. Osim toga, u okviru revizije Direktive RED II predloženo je da za obnovljiva goriva nebiološkog podrijetla cilj bude 2,6 % do 2030.

Za promet su strategijom održive i pametne mobilnosti utvrđeni temelji načina postizanja zelene preobrazbe prometnog sustava EU-a. Dovršeno je nekoliko mjera iz strategije – Komisija je u okviru inicijativa **„FuelEU Maritime"** i **„ReFuelEU Aviation"** predložila poticanje proizvodnje i primjene održivih zrakoplovnih i pomorskih goriva, a u okviru

[37] Sirovine uvrštene u Prilog IX. Direktivi o energiji iz obnovljivih izvora.

Uredbe o infrastrukturi za alternativna goriva predložila je povećanje primjene i upotrebe obnovljivih i niskougljičnih goriva te povezane infrastrukture.

Hitno i potpuno prenošenje Direktive RED II o obnovljivoj energiji iz 2018. ključno je za uspjeh energetske tranzicije jer su u njoj utvrđeni temelji za šire uvođenje obnovljivih izvora energije. Komisija trenutačno provjerava je li Direktiva prenesena te je pokrenula postupke zbog povrede prava protiv svih država članica, koji su u različitim fazama.

3.2. Energetska učinkovitost

Uzimajući u obzir jedinstvenu situaciju zbog pandemije bolesti COVID-19, **EU je postigao ciljeve za 2020.; i za potrošnju primarne energije i za potrošnju krajnje energije**. Potrošnja primarne energije u EU-u iznosila je 1 236 Mtoe, što je 5,8 % manje u odnosu na cilj za 2020. Potrošnja primarne energije smanjila se treću godinu zaredom te je iznosila 907 Mtoe, što je 8,7 % niže nego 2019. Potrošnja krajnje energije bila je 5,4 % niža od cilja za 2020. te se smanjila za 8 % u odnosu na 2019. Ovo je druga uzastopna godina u kojoj je zabilježeno njezino smanjenje nakon šest godina stalnog rasta. Sve države članice postigle su svoje nacionalne doprinose za 2020. za potrošnju primarne energije, osim Belgije, Bugarske i Poljske. Belgija, Bugarska, Njemačka, Litva, Austrija i Švedska nisu ostvarile svoje nacionalne doprinose za potrošnju krajnje energije.

Kad je riječ o članku 7. Direktive o energetskoj učinkovitosti, kumulativne uštede energije u razdoblju 2014.–2020., o čemu su dostupni podaci za 24 države članice, iznosile su 197,5 Mtoe, što odgovara 103 % zbroja obveza kumulativne uštede energije u krajnjoj potrošnji za razdoblje 2014.–2020. (191,7 Mtoe), odnosno 97,5 % (202,5 Mtoe) za 27 država članica. Ovisno o konačnim ostvarenjima triju država članica za koje nisu dostavljeni podaci mogao bi se ostvariti zbroj kumulativnih ušteda koji se zahtijeva za 27 država članica. Od 24 države članice koje su dostavile potpune podatke o konačnim ostvarenjima 14 država članica ispunilo je svoju obvezu uštede energije, a njih 10 nije.

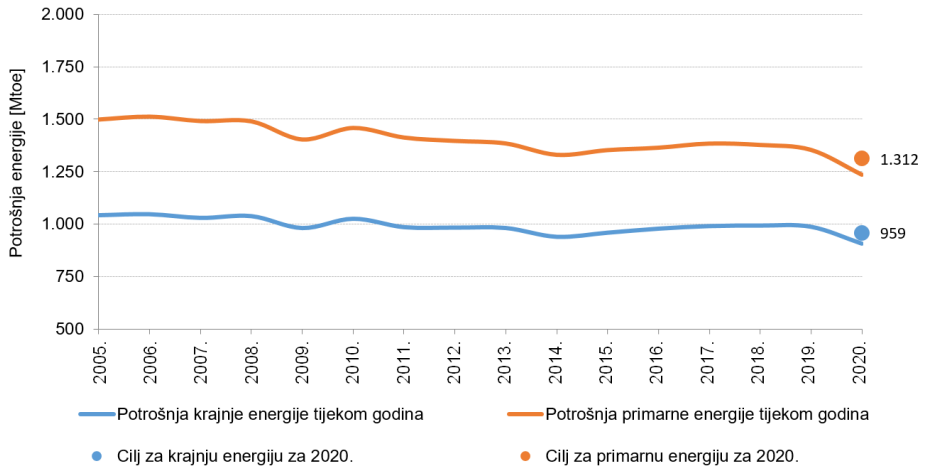

Slika 4. Razvoj potrošnje krajnje i primarne energije u EU-u od 2005. do 2020. (točke predstavljaju ciljeve EU-a u pogledu energetske učinkovitosti za 2020.). Izvor: Eurostat, JRC, 2022.

Pandemija bolesti COVID-19 nedvojbeno je utjecala na potrošnju energije 2020. Ta izvanredna situacija dovela je do blagog rasta potrošnje energije u stambenom sektoru jer su ljudi više vremena provodili kod kuće (ograničenje kretanja i rad na daljinu) i smanjenja potrošnje energije u sektoru prometa, industrije i usluga. U sektoru prometa zabilježeno je najizraženije smanjenje potrošnje zbog naglog pada aktivnosti, uglavnom zbog ograničenja putovanja tijekom pandemije bolesti COVID-19.

U razdoblju od 2005. do 2020. potrošnja energije u EU-u bila je u skladu s općim trendom smanjenja, kako je prikazano na slici 4. Uz smanjenje potrošnje energije zabilježeno je i opće smanjenje energetskog intenziteta i potrošnje energije po glavi stanovnika, što odražava mogući porast konkurentnosti.

Kad je riječ o napretku u postizanju ciljeva za 2030., potrošnja primarne energije u EU-u bila je 7,2 % viša (a potrošnja krajnje energije 9,6 % viša) u odnosu na ciljane razine potrošnje energije za 2030. To je **smanjenje od 32,5 % u odnosu na referentni polazišni scenarij iz 2007.** Međutim, potreban je mnogo veći napredak ako želimo postići strukturno smanjenje potrošnje energije i ispuniti novi cilj od 13 % predložen u planu REPowerEU.

Zgrade i proizvodi

Nekoliko mjera iz **akcijskog plana u okviru inicijative „Val obnove”** za postizanje **barem dvostruko veće godišnje stope energetske obnove zgrada do 2030.** i poticanje temeljitije energetske obnove već je dovršeno ili je znatno uznapredovalo.

Države članice dostavile su svoje **nacionalne dugoročne strategije obnove** s konkretnim mjerama politike za lakši pristup financiranju, promicanje savjetodavnih alata kao što su sustavi pružanja usluga na jednom mjestu, suzbijanje energetskog siromaštva, poboljšanje energetske učinkovitosti javnih zgrada i bolje informiranje[38]. Od početka 2021. **načelo „gotovo nulte energije” postalo je službena norma za nove zgrade u EU-u**.

Objava službene **Komunikacije o novom europskom Bauhausu (NEB)[39]** označila je prelazak iz faze zajedničkog oblikovanja u fazu ostvarivanja inicijative Bauhaus te su u njoj predstavljene aktivnosti koje će dodatno poduprijeti njezine ciljeve. Jedan od ključnih instrumenata te inicijative jest **laboratorij za novi europski Bauhaus**, kojim se nastoji povezati ljude kako bi surađivali na konkretnim projektima. Od travnja 2022. u sklopu tog okvira u provedbi je već osam mjera, uključujući **strategiju označivanja za novi europski Bauhaus**, programe financiranja, obrazovanje i izradu zakonodavstva.

Ekološki dizajn i označivanje energetske učinkovitosti ključni su i sve važniji za ostvarivanje ciljeva europskog zelenog plana i paketa „Spremni za 55 %” te za potrošače suočene s visokim cijenama energije, čiji bi računi inače bili mnogo viši. **Godine 2020. ukupna procijenjena ušteda energije ostvarena svim mjerama ekološkog dizajna i označivanja energetske učinkovitosti iznosila je 1 037 TWh/g (ili 89 Mtoe/g), što je 7,2 % ukupne potrošnje primarne energije u EU-u 2020**. U usporedbi s procjenom za 2020. objavljenom u posljednjem izdanju računovodstvenog izvješća o učinku ekološkog dizajna[40] (60 milijardi EUR) procjenjuje se da se smanjenje izdataka potrošača otprilike udvostručilo u 2021. (iznosilo je više od 120 milijardi EUR), a 2022. to bi smanjenje moglo biti čak i veće[41]. Komisija je 30. ožujka 2022. donijela ažurirani plan rada za ekološki dizajn i označivanje energetske učinkovitosti za proizvode povezane s energijom[42], čija bi provedba mogla dovesti do znatnih ušteda u narednim godinama.

[38] Radi razmjene najboljih praksi među državama članicama Komisija je izradila Radni dokument službi Komisije (SWD) s analizom nacionalnih dugoročnih strategija obnove u državama članicama.
https://energy.ec.europa.eu/system/files/2021-12/swd-on-national-long-term-renovation-strategies.pdf

[39] https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/about-initiative_en

[40] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/568cac02-5191-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-hr

[41] Vidjeti odjeljak 6. dokumenta SWD/2022/0101 final.

[42] C/2022/2026, SL C 182, 4.5.2022., str. 1.–12.

3.3. Energetska sigurnost

Unatoč velikim poteškoćama sigurnost opskrbe energijom u Europi ni u jednom trenutku nije dovedena u pitanje zahvaljujući otpornosti postojećeg okvira, povećanoj pripravnosti utemeljenoj na duhu solidarnosti među državama članicama, brzoj političkoj potpori prošle godine i uspješnoj suradnji s našim međunarodnim partnerima. Uredba TEN-E znatno je doprinijela tom snažnom sustavu sigurnosti opskrbe međusobnim povezivanjem energetskih sustava država članica u okviru projekata od zajedničkog interesa.

EU se **priprema za različite scenarije mogućih poremećaja** izradom sveobuhvatnog pregleda pripravnosti i uvođenjem mjera na nacionalnoj razini i na razini EU-a za jačanje pripravnosti i sigurnosti opskrbe energijom. U ovim teškim vremenima **regionalna suradnja i solidarnost i dalje će biti ključne kako bi se zajamčila otpornost EU-a** i osiguralo da tokovi i pristup skladištima preko granica ostanu mogući u svim situacijama. U tom smislu skupine na visokoj razini, na temelju Uredbe TEN-E, strateški koordiniraju i nadziru zajedničku provedbu prekograničnih projekata od zajedničkog interesa.

Sektorske **europske koordinacijske skupine** (za električnu energiju, plin i naftu) redovito se sastaju i imaju ključnu ulogu u praćenju sigurnosti opskrbe, razmjeni informacija i koordinaciji mjera kako bi bile spremne za sve moguće scenarije.

Kad je riječ o provedbi **pravila o sigurnosti opskrbe plinom**[43], sve države članice uspostavile su nacionalne planove za hitne situacije za sprečavanje ili ublažavanje posljedica prekida u opskrbi plinom. Kad je riječ o sklapanju bilateralnih sporazuma o solidarnosti, države članice postigle su napredak. U elektroenergetskom sektoru u okviru provedbe **Uredbe o pripravnosti na rizike**[44] izrađen je prvi skup nacionalnih planova pripravnosti na rizike. Kad je riječ o sigurnosti **opskrbe naftom**[45], 18 država članica (uključujući dvije države članice koje nisu članice Međunarodne agencije za energiju) sudjelovalo je u zajedničkima akcijama koje je Međunarodna agencija za energiju pokrenula 1. ožujka i 1. travnja kako bi se na raspolaganje stavile zalihe nafte za slučaj nužde. Komisija je u lipnju izdala Preporuku[46] državama članicama da barem do 1. studenoga ne obnavljaju zalihe za slučaj nužde do razine koja se zahtijeva u Direktivi o zalihama nafte kako bi se izbjeglo dodatno opterećivanje tržišta nafte.

Budući energetski sustav zahtijevat će više alata fleksibilnosti, primjerice u pogledu odgovora potražnje ili skladištenja energije. Komisija je radila na utvrđivanju ključnih mjera EU-a za potporu razvoju načina **skladištenja energije otpornog na buduće promjene** kao ključnog alata fleksibilnosti.

Na temelju studije[47] objavljene u listopadu 2021. Komisija je pomno pratila potencijalna uska grla u **lancima opskrbe sirovinama** za tehnologije u energetskom sektoru, što je ključno za energetsku sigurnost i prelazak na čistu energiju.

---

[43] Uredba (EU) 2017/1938 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2017. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe plinom i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 994/2010.

[44] Uredba (EU) 2019/941 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o pripravnosti na rizike u elektroenergetskom sektoru.

[45] Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. rujna 2009. o obvezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata.

[46] Preporuka Komisije (EU) 2022/867 od 1. lipnja 2022. o puštanju u promet zaliha nafte za slučaj nužde u državama članicama nakon invazije na Ukrajinu (SL L 151, str. 72.).

[47] *Study on the resilience of critical supply chains for energy security and clean energy transition during and after the COVID-19 crisis* (Studija o otpornosti ključnih lanaca opskrbe za energetsku sigurnost i prelazak na čistu energiju tijekom i nakon krize uzrokovane bolešću COVID-19), ISBN 978-92-76-38453-3.

3.4. Unutarnje energetsko tržište

U kontekstu drastičnog rasta cijena energije Europska komisija zadužila je **Agenciju Europske unije za suradnju energetskih regulatora (ACER)** da ocijeni **prednosti i nedostatke trenutačnog modela veleprodajnog tržišta električne energije u EU-u**. U travnju 2022.[48] **ACER je zaključio da je trenutačna energetska kriza u osnovi nastala zbog šoka prouzročenog cijenom plina**, koji utječe i na cijene električne energije.

ACER je zaključio i da su **prekogranična trgovina i intenzivan rad na daljnjoj integraciji tržišta električne energije u Europi** tijekom posljednjeg desetljeća **donijeli znatne koristi za potrošače**. Procjenjuje se da one iznose približno 34 milijarde EUR zahvaljujući mogućnosti prekogranične trgovine među državama članicama i poboljšavanju sigurnosti opskrbe na većem zemljopisnom području. U izvješću ACER-a naglašava se da su takve koristi ostvarene čak i u trenutačnoj krizi jer je integrirano tržište pomoglo u sprečavanju ograničenja u opskrbi električnom energijom ili nestanka struje u određenim regijama.

Tržišno povezivanje, što znači da se električnom energijom i kapacitetima spojnih vodova za njezin prijenos može lako trgovati na zajedničkoj platformi EU-a za trgovanje, dodatno je poboljšano, i na tržištu za dan unaprijed i na tržištu za unutardnevno povezivanje. Povezivanje tržišta za dan unaprijed uspješno je prošireno na sve granice država članica EU-a. Kako bi dodatno optimizirala upotrebnu spojnih vodova, Komisija radi na proširenju tržišnog povezivanja na Energetsku zajednicu.

U kontekstu drastično povećanih cijena električne energije Komisija je objavila Komunikaciju o **kratkoročnim intervencijama na tržištu električne energije i dugoročnim poboljšanjima modela tržišta električne energije[49].** Komisija je pokrenula postupak procjene učinka i s državama članicama raspravlja o mogućim poboljšanjima jer je uvidjela da bi mogao postojati prostor za daljnju optimizaciju funkcioniranja modela tržišta električne energije. Potrebno je razviti otpornija i učinkovitija dugoročna tržišta, i radi poticanja energetske tranzicije i radi bolje zaštite potrošača i malih poduzeća od nestabilnosti cijena. U tom će se postupku ocijeniti i okvir za provedbu REMIT-a[50] radi učinkovitijeg ublažavanja rizika od zlouporabe tržišta poboljšanjem transparentnosti i kvalitete tržišnih podataka te osiguravanja bolje provedbe u slučajevima kršenja pravila.

Rad na optimizaciji funkcioniranja modela tržišta električne energije ne bi trebao usporiti rad na provedbi postojećeg okvira[51]. To uključuje poboljšanje prava potrošača, ostvarivanje cilja da 2025. najmanje 70 % kapaciteta spojnih vodova bude dostupno za trgovinu, strukturiranje tržišta kako bi se osiguralo da pruža odgovarajuće naznake o područjima u kojima su potrebna ulaganja, utvrđivanje i otklanjanje regulatornih poremećaja i tržišnih nedostataka te poticanje odgovora potražnje i skladištenja.

Kako bi se smanjila potreba za **mehanizmima raspodjele kapaciteta**, potrebno je bolje iskoristiti golem potencijal fleksibilnosti na strani potražnje. Komisija je stoga pozvala ACER da obavi pripreme za razvoj **mrežnog kodeksa za fleksibilnost na strani potražnje**.

U trenutačnoj geopolitičkoj situaciji **likvidno i konkurentno unutarnje tržište plina imalo je važnu ulogu u privlačenju plina u Europu**. Svjedočimo i tome da plin trenutačno teče iz zapadne u istočnu Europu maksimalnim kapacitetom, što pokazuje da cjenovni signali i sve

[48] https://www.acer.europa.eu/events-and-engagement/news/press-release-acer-publishes-its-final-assessment-eu-wholesale
[49] COM(2022) 236 final od 18. svibnja 2022.
[50] Uredba (EU) br. 1227/2011 o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije.
[51] Uredba (EU) 2019/943 i Direktiva (EU) 2019/944.

povezanija tržišta plina koji su se razvili u Europi u posljednjem desetljeću pomažu u distribuciji zaliha plina do područja na kojima je najpotrebniji.

3.5. Istraživanje, inovacije i konkurentnost

EU se suočava s **tehnološkim i netehnološkim izazovima povezanima s visokim cijenama energije, prekidima u lancu opskrbe kritičnim sirovinama, nedostatkom prirodnih resursa (npr. zemlja i voda) i vještina**. Budući da se polovina od 30 kritičnih sirovina s popisa EU-a uvozi u omjerima većima od 80 %, skokovite cijene[52] utječu na konkurentnost tehnologija čiste energije. Godine 2022. više od 70 % poduzeća u EU-u koja se bave proizvodnjom opreme suočilo se s nedostatkom materijala, a njih 30 % s nedostatkom radne snage. Takva kretanja ukazuju na sve veći rizik od poremećaja u lancu opskrbe čistom energijom.

Kako bi **sektor čiste energije u EU-u bio konkurentniji**, EU će morati osigurati opskrbu te prikupiti strateške rezerve u slučaju ugrožene opskrbe. Komisija je zbog toga najavila Europski zakon o kritičnim sirovinama[53], kojim će se ujedno utvrditi strateški projekti u cijelom opskrbnom lancu (vađenje, rafiniranje, prerada i recikliranje) i osigurati da ti projekti privuku privatna i javna ulaganja.

Smanjenjem ovisnosti EU-a o sirovinama, snažnijim radom na stvaranju kružnog gospodarstva i prevladavanjem nedostatka kvalificirane radne snage stvorit će se otporniji, neovisniji, sigurniji i cjenovno pristupačniji energetski sustav potreban za ostvarivanje plana REPowerEU. Budući da otprilike polovina iznosa smanjenja emisija stakleničkih plinova koje se očekuje do 2050. zahtijeva tehnologije koje još nisu spremne za tržište[54], **aktivnosti u području istraživanja i inovacija** ključne su za postizanje ciljeva europskog zelenog plana.

EU je predvodnik u istraživanju u području čiste energije. Međutim, potrebno je **pojačati javna i privatna ulaganja u istraživanje i inovacije** te aktivnosti proširenja i primjene. EU je 2022. potvrdio svoj **vodeći položaj u području istraživanja i inovacija u globalnom sektoru energije vjetra** te svoj položaj jednog od najvećih tržišta **solarne fotonaponske energije**, na kojem je konkurencija i dalje oštra u nekoliko segmenata lanca vrijednosti. EU je ujedno na prekretnici u pogledu nekoliko tehnologija. Na primjer, u sektoru **dizalica topline** morat će se ubrzati već brzorastuća primjena, a dobavljači iz EU-a morat će povećati proizvodnju. Kad je riječ o **baterijama**, unatoč inicijativama koje su u tijeku[55] nedostatak domaćih sirovina i proizvodnje naprednih materijala u EU-u ugrožava konkurentnost EU-a. Iako se EU može osloniti na svoj snažan sveobuhvatan pristup za uravnoteženje potražnje i ponude, skok cijena električne energije i oslanjanje na kritične sirovine glavni su izazovi i za **proizvodnju vodika elektrolizom u EU-u**.

Snažniji ekosustav istraživanja i inovacija poduprt programima EU-a za financiranje, **poboljšana suradnja** država članica[45] i kontinuirano **praćenje nacionalnih aktivnosti u području istraživanja i inovacija** presudni su za definiranje uspješnog razvoja područja istraživanja i inovacija, premošćivanje jaza između istraživanja i inovacija i primjene na tržištu, iskorištavanje mogućnosti tehnologija čiste energije EU-a i jačanje konkurentnosti EU-a.

[52] Cijene litija i kobalta više su se nego udvostručile 2021.
[53] Kako je najavljeno u govoru o stanju Unije 2022. 14. rujna 2022.
[54] Europska komisija, Glavna uprava za istraživanje i inovacije, Istraživanje i inovacije za ostvarivanje plana REPower u EU-u, Ured za publikacije Europske unije, 2022., https://data.europa.eu/doi/10.2777/74947.
[55] Na primjer, Europski savez za baterije i važni projekti od zajedničkog europskog interesa.

4. UNIJINO FINANCIRANJE ZA PLAN REPOWEREU, UBRZAVANJE PRELASKA NA ČISTU ENERGIJU I EUROPSKI ZELENI PLAN

4.1. Glavne potrebe za ulaganjima i dostupno Unijino financiranje za plan REPowerEU

Prema **Komisijinoj analizi potreba za ulaganjima**[56] iskorištavanje punog potencijala za postizanje potpune neovisnosti o ruskom uvozu fosilnih goriva zahtijevalo bi 300 milijardi EUR od danas do 2030. Ta ulaganja moraju biti komplementarna s paketom prijedloga „Spremni za 55 %" i uključivati[57]: solarnu fotonaponsku energiju i energiju vjetra (86 milijardi EUR), vodik dobiven iz obnovljivih izvora (27 milijardi EUR), energetsku učinkovitost i dizalice topline (56 milijardi EUR), prilagodbu industrije radi manje upotrebe fosilnih goriva (41 milijardu EUR), povećanje proizvodnje biometana (37 milijardi EUR), ulaganje u elektroenergetsku mrežu kako bi se omogućila veća elektrifikacija (29 milijardi EUR), ulaganja u novu infrastrukturu za UPP i koridore plinovoda (10 milijardi EUR) te naftnu infrastrukturu potrebnu za jamčenje sigurnosti opskrbe naftom (1,5–2 milijarde EUR).

Mehanizam za oporavak i otpornost imat će ključnu ulogu u ispunjavanju tih potreba putem različitih mjera u okviru nacionalnih planova za oporavak i otpornost, uključujući poglavlja koja se odnose na plan REPowerEU. Plan REPowerEU i poglavlja u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost koja se odnose na plan REPowerEU trebali bi se odražavati i u ažuriranim nacionalnim energetskim i klimatskim planovima (NECP-i) (koji će biti podneseni do sredine 2023.). Komisija će pružiti smjernice za ažuriranje tih planova. Komisija je predložila dodatna sredstva za Mehanizam za oporavak i otpornost i pokrenula bilateralne rasprave s državama članicama radi utvrđivanja potencijalno prihvatljivih reformi i ulaganja za financiranje u okviru novih poglavlja koja se odnose na plan REPowerEU.

U pripremi svojih poglavlja koja se odnose na REPowerEU države članice morat će uzeti u obzir **preporuke za pojedinu zemlju utvrđene u europskom semestru**, koje su ove godine uključivale **preporuke koje se posebno odnose na energiju**, s posebnim naglaskom na dodatne reforme i potrebe za ulaganjima povezane s potrebom za smanjenjem ovisnosti o energiji i ubrzanjem energetske tranzicije. Okvir europskog semestra imat će središnju ulogu u praćenju mjera iz plana REPowerEU. Ciljevi plana REPowerEU ostvarivat će se u okviru prelaska na čistu energiju, a financirat će se i iz drugih programa EU-a te će se podupirati putem nekoliko inicijativa EU-a (vidjeti odjeljak 4.2.). Unijino financiranje dopunjuje ostala dostupna javna i privatna financiranja, koja će imati ključnu ulogu u ostvarivanju ulaganja potrebnih za ostvarivanje plana REPowerEU.

4.2. Financijska potpora EU-a za prelazak na čistu energiju

Potpora EU-a za prelazak na čistu energiju pruža se u okviru različitih programa:

- **Mehanizam za oporavak i otpornost**: ulaganja povezana s klimom u 26 odobrenih planova za oporavak i otpornost[58] iznose približno 200 milijardi EUR[59], što je iznad

[56] (SWD(2022) 230 final) od 18. svibnja 2022.
[57] Procijenjene vrijednosti dobivene analizom modela potreba za ulaganjima.
[58] AT, BG, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK.
[59] Rashodi prijavljeni za Mehanizam za oporavak i otpornost procjene su koje je Komisija izdala na temelju informacija o praćenju klime objavljenih u okviru Komisijinih analiza planova za oporavak i otpornost. Prijavljeni podaci odnose se na 25 nacionalnih planova oporavka i otpornosti, koje je Komisija ocijenila i odobrila do 17. lipnja 2022. Vidjeti: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/recovery-and-resilience-plans-assessments_hr.

obveze od 37 % utvrđene Uredbom o Mehanizmu za oporavak i otpornost[60]. Najveći dio izdvajanja za klimatska ulaganja namijenjen je za čistu energiju, energetsku učinkovitost i mjere obnove zgrada (približno 88 milijardi EUR). Drugi znatan dio namijenjen je za održivi promet (približno 70 milijardi EUR). Približno 10 milijardi EUR izdvaja se za vodik dobiven iz obnovljivih izvora i niskougljični vodik;

- znatna potpora za energetsku učinkovitost, energiju iz obnovljivih izvora i energetsku infrastrukturu pruža se i okviru **kohezijske politike**. U razdoblju 2014.–2020. 27,5 milijardi EUR dodijeljeno je za ulaganja koja su u planu REPowerEU prepoznata kao prioritetna. Za razdoblje 2021.–2027., Komisija očekuje da će države članice za te prioritete dodijeliti dodatnih 34–36 milijardi EUR. Izrađen je novi model financijskog instrumenta za potporu planu REPowerEU u lipnju 2022. s Europskom investicijskom bankom (EIB);
- **program InvestEU**: U okviru programskog dijela namijenjenog za održivu infrastrukturu do srpnja 2022. već je dodijeljeno približno 1,6 milijardi EUR obuhvaćenih jamstvom EU-a, među ostalim za ulaganja u solarnu fotonaponsku energiju, energiju vjetra i energetsku učinkovitost. Ključne inicijative savjetodavnog centra InvestEU obuhvaćaju područja energetske učinkovitosti i vodika:
  - od 2011. instrumentom ELENA podupire se razvoj projekata u području energetske učinkovitosti i čiste mobilnosti. Budući da ima faktor financijske poluge od 33, njegova je sposobnost privlačenja privatnog financiranja impresivna. Za 18 novih projekata 2021. dodijeljeno je 35,8 milijuna EUR. Očekuje se da će se njima ostvariti približno 500 GWh uštede energije godišnje;
  - Komisija surađuje s EIB-om na razvoju savjetodavnog instrumenta za potporu projektima na temelju ugovora o kupnji energije iz obnovljivih izvora, među ostalim za potporu uvođenju vodika i elektrifikaciji u industrijskim sektorima;
- u okviru **programa Obzor Europa** dodijeljeno je 15 milijardi EUR za potporu istraživanju i inovacijama u području tehnologija za energiju iz obnovljivih izvora, energetske učinkovitosti, elektrifikacije grijanja i hlađenja i digitalizacije energetskog sustava;
- **Instrumentom za povezivanje Europe u energetskom sektoru** financira se bolje međusobno povezivanje energetskih mreža radi postizanja jedinstvenog energetskog tržišta EU-a i prelaska na čistu energiju. Instrumentom za povezivanje Europe u energetskom sektoru od 2014. pružena je potpora od ukupno 5,7 milijardi EUR za 154 projekta. Komisija je u ožujku 2022. objavila prvi poziv na podnošenje prijedloga za Instrument za povezivanje Europe za prekogranične projekte u području energije iz obnovljivih izvora. Komisija je u svibnju 2022. objavila novi poziv za ključne prekogranične projekte za energetsku infrastrukturu za projekte uvrštene u peti popis projekata od zajedničkog interesa EU-a;
- **potprogram Prelazak na čistu energiju programa LIFE (LIFE CET)**: u svibnju 2022. objavljen je poziv na podnošenje prijedloga za LIFE CET, čime je za projekte energetske učinkovitosti i čiste energije na raspolaganje stavljeno 98 milijuna EUR. Taj poziv obuhvaća ciljeve plana REPowerEU, kao što su smanjenje potrošnje fosilnih goriva za grijanje i ubrzanje primjene rješenja za energetsku učinkovitost u stambenom, poslovnom i javnom sektoru;
- u okviru **mehanizma za financiranje energije iz obnovljivih izvora** 2022. provest će se prva prekogranična javna nabava. Ta će javna nabava biti usmjerena na projekte u području

[60] U skladu s uvjetima iz priloga provedbenim odlukama Vijeća o davanju odobrenja za nacionalne planove za oporavak i otpornost.

solarne fotonaponske energije. Mehanizam za financiranje pomoći će u iskorištavanju punog potencijala obnovljivih izvora energije u EU-u te će državama članicama pomoći u postizanju cilja dekarbonizacije uz veću suradnju;

- cijene ugljika povećale su se 2021., kao i ukupni prihodi od ETS-a EU-a, koji su ukupno iznosili približno 31 milijardu EUR. Tim će se sredstvima poduprijeti **Inovacijski fond** i **Fond za modernizaciju**;
- energetska učinkovitost, obnovljivi izvori energije i energetska infrastruktura podupiru se i **zajedničkom poljoprivrednom politikom (ZPP)** u okviru **Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR)**. Ovisno o utvrđenim potrebama i strategiji razvijenoj u okviru trenutačnih programa ruralnog razvoja ili budućim strateškim planovima ZPP-a države članice mogu poduprijeti ulaganja u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora ili u poboljšanje energetske učinkovitosti za poljoprivredna gospodarstva, ali i za ruralna poduzeća.

Komisija podupire države članice i putem **Instrumenta za tehničku potporu** pružanjem prilagođenog tehničko stručnog znanja za oblikovanje i provedbu reformi, uključujući prelazak na čistu energiju. Točnije, Komisija pomaže državama članicama da utvrde reforme i ulaganja za postupno ukidanje uvoza fosilnih goriva iz Rusije.

Pokrenute **inicijative EU-a** imaju važnu ulogu u mobiliziranju financiranja za prelazak na čistu energiju. Među njima su:

- **forumi za ulaganja u održivu energiju**, vrlo uspješna inicijativa koja olakšava dijalog između javnih i privatnih dionika radi mobiliziranja privatnog financiranja za energetsku učinkovitost i ulaganja u održivu energiju,
- **Grupa financijskih institucija za energetsku učinkovitost**, čija je ključna misija utvrditi prepreke financiranju energetske učinkovitosti i dati preporuke tijelima koja donose politike i financijskim institucijama o tome kako ih otkloniti,
- **Dijalog ulagača o energiji**, koji je 2022. pokrenut kao platforma dionika koja okuplja stručnjake u području energije i financija radi utvrđivanja prepreka ulaganju u energetski sektor, ocjenjivanja financijskih politika i instrumenata te predlaganja relevantnih rješenja.

Uključivanje klimatskih pitanja

Najmanje 30 % proračuna EU-a za razdoblje 2021.–2027. dodijeljeno je za klimu (u odnosu na 20 % za razdoblje 2014.–2020.). Ciljevi potrošnje u području klimatskih promjena određenih programa iznose 30 % ili više – Europski fond za regionalni razvoj (30 %), Obzor Europa (35 %), Kohezijski fond (37 %), Mehanizam za oporavak i otpornost (37 %), Instrument za povezivanje Europe (60 %), LIFE (61 %) i Fond za pravednu tranziciju (100 %). Države članice namijenile su 2021. u okviru planova za oporavak i otpornost 40 % za ulaganja u klimatsku politiku, znatno više od regulatorne obveze od 37 %.

4.3. Subvencije za energiju u EU-u

Tijekom posljednje dvije godine, u kontekstu ograničenja kretanja povezanih s pandemijom bolesti COVID-19, oporavka nakon pandemije te trenutačnih iznimno visokih i nestabilnih cijena energije, na energetskim tržištima zabilježena su neočekivana i iznenadna kretanja, koja su znatno utjecala na potrošnju i cijene energenata. U izvješću o subvencijama za

energiju[61] koje će biti objavljeno u listopadu bit će iznesene: i. konačne, točnije brojke o razvoju subvencija za energiju tijekom 2020. u kojoj je izbila pandemija bolesti COVID-19 i ii. procjene utjecaja globalnog gospodarskog oporavka i visokih cijena energije na subvencije za energiju u 2021.

Subvencije za fosilna goriva u EU-u, nakon što su se 2020. smanjile za više od 5 % zbog ograničenja kretanja i putovanja za ljude i poduzeća, **ostale su prilično stabilne 2021.** jer se povećanje u sektoru prometa i industrije nadoknadilo smanjenjem subvencija za fosilna goriva u energetskom sektoru. Subvencije za *naftne derivate*, posebno u sektoru prometa, smanjile su se 2020. za 12 %, a subvencije za *ugljen* povećale su se za 7 % uslijed neznatnog smanjenja subvencija za plin (za 2 %) na godišnjoj razini zbog njihove uloge u proizvodnji električne energije. **Subvencije za naftu, ugljen i plin neznatno su se povećale 2021.**, a **subvencije za proizvodnju električne energije iz fosilnih goriva smanjile su se**. Od jeseni 2021., usporedo s povećanjem cijena energije na europskim tržištima, nekoliko je država članica EU-a poduzelo mjere za ublažavanje utjecaja računa za energiju na građane i poduzeća, što je dovelo do većih subvencija za potrošnju energije.

Subvencije za *energiju iz obnovljivih izvora* 2020. povećale su se za 7 % jer su dugotrajni programi potpore i dalje imali mjerljiv učinak, ali 2021. neznatno su se smanjile. Broj subvencija za energetsku učinkovitost smanjio se 2020., ali ponovno se povećao 2021. Subvencije za *nuklearnu* energiju nastavile su se povećavati zbog isplata za prijevremeno zatvaranje nuklearnih elektrana u dvjema državama članicama.

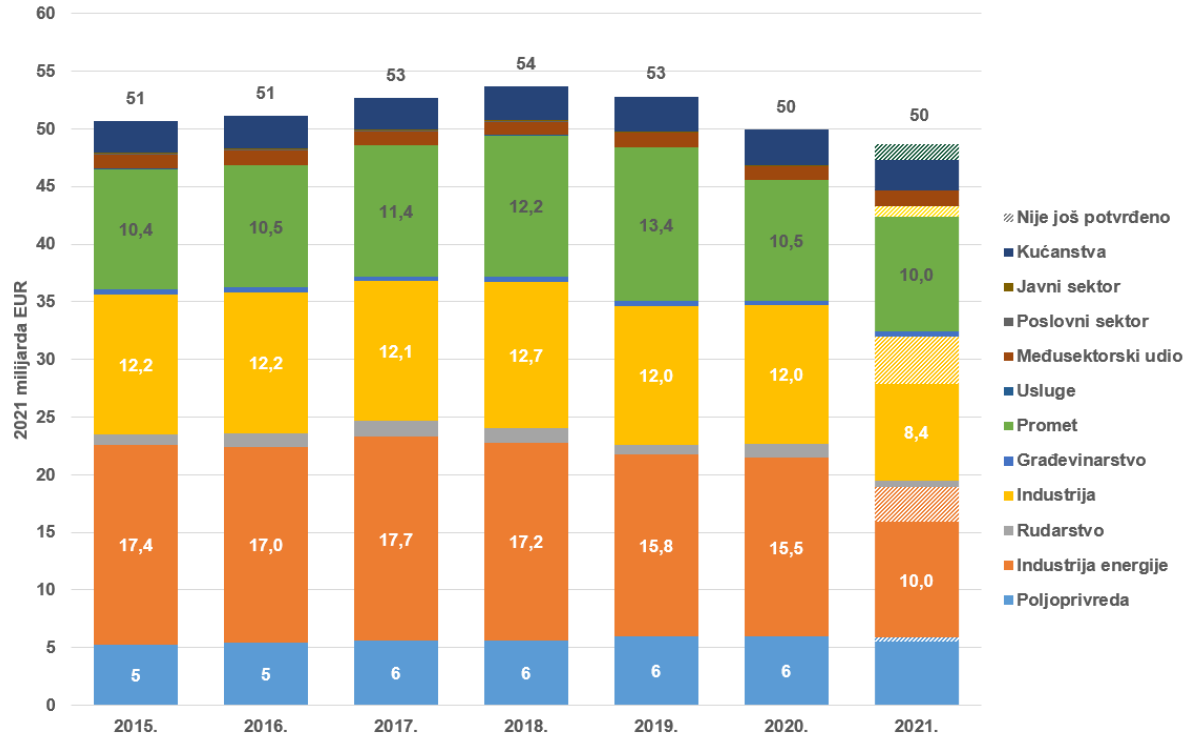

Slika 5. Subvencije za fosilna goriva u različitim sektorima u EU-u. Izvor: Studija o subvencijama za energiju i drugim državnim intervencijama u Europskoj uniji 2022.

[61] Na temelju Uredbe o upravljanju Komisija svake godine izvješćuje o razvoju subvencija za energiju, posebno subvencija za fosilna goriva u državama članicama, i o mjerama koje su zemlje poduzele kako bi predstavile plan o njihovu postupnom ukidanju.

Prilog I. – Pregled mjera poduzetih s obzirom na rast cijena energije od listopada 2021.

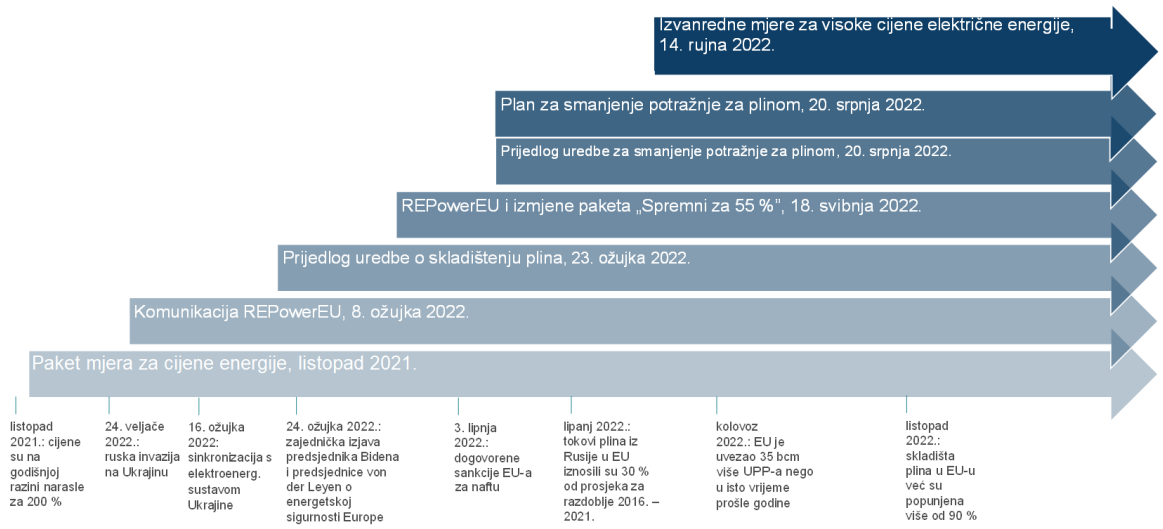

1. **Paket mjera za djelovanje i potporu, 13. listopada 2021.:**

   - **poduprijeti potrošače,** među ostalim putem **hitne potpore dohotku** za potrošače pogođene energetskim siromaštvom, privremenim ciljanim **smanjenjima poreznih stopa** za ranjiva kućanstva, odobravanjem privremene **odgode plaćanja računa** i uspostavom zaštitnih mjera **kako bi se izbjegla isključenja iz mreže**,
   - **pružiti potporu poduzećima ili sektorima** u skladu s pravilima EU-a o državnim potporama,
   - **poboljšati međunarodnu suradnju u području energetike** kako bi se osigurala transparentnost, likvidnost i fleksibilnost međunarodnih tržišta,
   - **istražiti moguće protutržišno ponašanje** na energetskom tržištu i poboljšati praćenje kretanja na tržištu ugljika,
   - olakšati **većem broju dionika pristup ugovorima o kupnji energije iz obnovljivih izvora** i poduprijeti ih pratećim mjerama.

2. **Komunikacija „Plan REPowerEU", 8. ožujka 2022.:**

   - **potrošači:** sadržava smjernice kojima se potvrđuje mogućnost **reguliranja cijena za u iznimnim okolnostima** te se u njoj utvrđuje kako države članice mogu na potrošače **preraspodijeliti prihode** od velike dobiti energetskog sektora i trgovanja emisijama,
   - **pravila o državnim potporama:** savjetovanje Komisije s državama članicama o potrebama i području primjene **novog privremenog okvira za državne potpore u kriznim situacijama** za dodjelu potpore poduzećima pogođenima krizom, posebno onima koja su suočena s visokim troškovima energije,
   - **najava** zakonodavnog prijedloga **Uredbe o skladištenju plina, plana RePowerEU** i procjena mogućnosti za **optimizaciju modela tržišta električne energije.**

3. **Prijedlog uredbe o skladištenju plina, 23. ožujka 2022.:**

- **zakonodavni prijedlog** kojim se uvodi **obveza skladištenja plina od najmanje 80 %** za sljedeću zimu,
- **komunikacija** u kojoj se utvrđuju **opcije za tržišne intervencije** na europskoj i nacionalnoj razini te procjenjuju koristi i ograničenja svake opcije,
- **Uredbu** su 27. lipnja. donijeli Europski parlament i Vijeće.

4. **Platforma EU-a za energiju, 7. travnja 2022.:**

- dobrovoljno sudjelovanje država članica u **zajedničkoj nabavi plina** kako bi se osigurao ravnopravniji pristup u svim državama članicama EU-a i poduprla sigurnost opskrbe,
- osnivanje **Industrijske savjetodavne skupine i pet regionalnih radnih skupina** kako bi se pridonijelo boljem razumijevanju potencijalne potražnje koju treba uključiti u zajednički mehanizam nabave.

5. **Plan REPowerEU, 18. svibnja 2022.:**

- **ubrzano uvođenje energije iz obnovljivih izvora:**
  - povećava se krovni cilj za 2030. za obnovljive izvore energije s 40 % na 45 %,
  - **preporuke za ubrzanje izdavanja dozvola za velike projekte u području energije iz obnovljivih izvora,**
  - ciljana **izmjena Direktive o obnovljivoj energiji** kako bi se energija iz obnovljivih izvora prepoznala kao prevladavajući javni interes,
  - **Strategija EU-a za solarnu energiju**,
  - inicijativa za solarne krovove,
  - **udvostručenje stope upotrebe toplinskih pumpi**,
  - postavlja se cilj od **10 milijuna tona domaćeg vodika iz obnovljivih izvora** do 2030.,
  - **akcijski plan za biometan**,
- **ušteda energije:**
  - povećanje obvezujućeg cilja u pogledu energetske učinkovitosti do 2030. s 9 % na 13 %,
  - **komunikacijom „Štednja energije u EU-u”** potiču se veće uštede energije,
- **diversifikacija opskrbe energijom i podupiranje međunarodnih partnera:**
  - **vanjskom energetskom strategijom EU-a** jača se suradnja EU-a s međunarodnim partnerima i njegova energetska diplomacija, čime se osigurava diversifikacija opskrbe energijom te potiče zelena i pravedna energetska tranzicija.

6. **Štednja plina za sigurnu zimu, 20. srpnja 2022.:**

- **Uredba o smanjenju potražnje za plinom (prijedlog), 20. srpnja 2022.:**
  - utvrđuje se cilj za sve države članice da od 1. kolovoza 2022. do 31. ožujka 2023. **smanje potražnju za plinom za 15 %**,
  - daje se mogućnost Komisiji da nakon savjetovanja s državama članicama proglasi **„izvanredno stanje u Uniji” u području sigurnosti opskrbe**, kojim se svim državama članicama nameće obvezno smanjenje potražnje za plinom,
  - **Uredba** se temelji na članku 122. UFEU-a, a Vijeće ju je donijelo **27. srpnja.,**
- **Plan za smanjenje potražnje za plinom, 20. srpnja 2022.:**

- utvrđuju se mjere, načela i kriteriji za **koordinirano smanjenje potražnje za plinom,**
- sadržava **smjernice koje države članice** trebaju uzeti u obzir pri planiranju rezova,
- njime se potiče **zamjena plina drugim gorivima**, po mogućnosti čišćim izvorima energije,
- potiču se **ukupne uštede energije u svim sektorima**.

7. **Hitna tržišna intervencija za rješavanje problema visokih cijena energije (prijedlog), 14. rujna 2022.:**

- predlaže se da države članice do 31. ožujka 2023. nastoje smanjiti ukupnu potražnju za električnom energijom za najmanje 10 %,
- uspostavlja se privremeno **ograničenje prihoda za inframarginalne** proizvođače električne energije,
- utvrđuje se privremeni **doprinos solidarnosti na prekomjernu dobit** ostvarenu u aktivnostima u sektorima nafte, plina, ugljena i rafinerija, koji se preusmjerava potrošačima energije,
- po prvi put omogućuju se **regulirane cijene električne energije niže od stvarne cijene** te se proširuje područje primjene reguliranih cijena kako bi se obuhvatila i mala i srednja poduzeća,
- Uredba se temelji na članku 122. UFEU-a, a Vijeće ju je donijelo **30. rujna.**